

RAPPORT

Onderwatergeluid

MER Aramis CO2 transportinfrastructuur

Klant: Aramis

Referentie: ARM-PFE-B10-ENV-EIA-2008

Status: Definitief/01

Datum: 9 februari 2024

	CCS-ARAMIS Project	
	Environment Impact Assessment – Baseline report	
	Document No.	ARM-PFE-B10-ENV-EIA-2008
	Document title	Underwater noise report
	Revision	Final 4.0

HASKONINGDHV NEDERLAND B.V.

Jonkerbosplein 52
6534 AB Nijmegen
Industry & Buildings
Trade register number: 56515154

+31 88 348 70 00 **T**
info@rhdhv.com **E**
royalhaskoningdhv.com **W**

Titel document: Onderwatergeluid

Sub titel: MER Aramis CO2 transportinfrastructuur
Referentie: ARM-PFE-B10-ENV-EIA-2008
Status: 01/Definitief
Datum: 9 februari 2024
Projectnaam: MER Aramis
Projectnummer: BH8744

Classificatie

Projectgerelateerd

Behoudens andersluidende afspraken met de Opdrachtgever, mag niets uit dit document worden veelevoudigd of openbaar gemaakt of worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor het document is vervaardigd. HaskoningDHV Nederland B.V. aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid voor dit document, anders dan jegens de Opdrachtgever.

Let op: dit document bevat mogelijk persoonsgegevens van medewerkers van HaskoningDHV Nederland B.V.. Voordat publicatie plaatsvindt (of anderszins openbaarmaking), dient dit document te worden geanonimiseerd of dient toestemming te worden verkregen om dit document met persoonsgegevens te publiceren. Dit hoeft niet als wet- of regelgeving anonimiseren niet toestaat.

Inhoud

Afkortingenlijst	iv
1 Inleiding	1
1.1 Korte introductie van het Aramis initiatief	1
1.2 Korte introductie op het milieuthema onderwatergeluid	3
1.2.1 Onderwatergeluid	3
1.2.2 Relevante fases	3
1.2.3 Relevante milieuaspecten	3
1.3 Opbouw van het MER en dit deelrapport	4
2 Beleid, wet- en regelgeving	6
3 Inleiding onderwatergeluid	7
4 Onderwatergeluid in de bouwfase	9
4.1 Inzet pijplegschip en werkzaamheden aan de zeebodem (B1)	9
4.1.1 Inzet pijplegschip	9
4.2 Heiwerk ten behoeve van het centrale eindpunt (B2)	11
4.3 Heavy lift schip (B3)	11
4.4 Ontmanteling van installaties/ platforms (B4)	12
4.5 Helikoptergeluid (B5)	12
4.6 Realiseren fundering op land (B6)	12
4.7 Jetties en damwanden in de haven (B7)	13
4.8 (Hei- en boor-)werkzaamheden aan en vanaf de platforms (B8)	15
4.8.1 Machinegeluid en wegboren plug	15
4.8.2 Realiseren van verankeringspalen voor nieuwe platforms	16
4.8.3 Installatie conductorpijpen	18
4.9 Boring ten behoeve van aanlanding buisleiding (B9)	19
5 Onderwatergeluid in de gebruiksfase	20
5.1 Varende en lossende schepen in de haven en bij de platforms (G1)	20
5.2 Risers (G2)	21
6 Seismisch onderzoek	23
6.1 Inleiding	23
6.2 Uitvoering 3D seismisch onderzoek	25
6.3 Normering	25
6.4 Onderzoek N4	26
6.5 Onderzoek N05	27

6.6	Onderzoek UK, Whitby	27
6.7	Bevindingen	29
7	Milieueffecten tijdens onvoorziene situaties	30
8	Samenvatting	31

Bijlagen

1. NOAA Fisheries Acoustic Thresholds
2. Jetties (B7a)
3. Jetties (B7b)
4. Geluidreducerende maatregelen bij heiwerk verankeringspalen centrale eindpunt en nieuwe platforms (B2, B8)

Afkortingenlijst

CCS	:	Carbon Capture and Storage
CO ₂	:	Koolstofdioxide
HF	:	High-Frequency cetaceans
KEC	:	Kader Ecologie en Cumulatie
LBBR	:	LNG Break Bulk terminal Rotterdam
LF	:	Low-Frequency cetaceans
LNG	:	Liquefied Natural Gas
MER	:	Milieueffectrapport
MF	:	Mid-Frequency cetaceans
NCP	:	Nederlands Continentaal Plat
NMFS	:	National Marine Fisheries Service
NOAA	:	National Oceanic and Atmospheric Administration
OW	:	Otariid pinnipeds in water
PTS	:	Permanent Threshold Shift
PW	:	Phocid Pinnipeds in water
RMS	:	Root Mean Square of effectieve waarde van een signaal
ROAD	:	Rotterdam Opslag en Afvang Demonstratieproject
SEL1	:	Single Strike Sound Exposure Level ook afgekort met SEL _{ss}
SEL	:	Sound Exposure Level of geluidsdosis
SPL	:	Sound Pressure Level of geluiddrukniveau
TTS	:	Temporary Threshold Shift

1 Inleiding

Voor u ligt het detailrapport over onderwatergeluid, onderdeel van het bij het MER voor het Aramis initiatief

Dit detailrapport heeft betrekking op het milieuthema onderwatergeluid. De eigenschappen van het onderwatergeluid zoals de bron, het niveau van geluid met geluidsfrequentie, de duur van geluidproductie en jaargetijden zijn bepalend voor de mogelijke effecten. De effecten worden beoordeeld onder het thema natuur en gerapporteerd in de natuurtoets Passende beoordeling.

Dit detailrapport bevat een gedetailleerde beschrijving en beoordeling van de effecten van alle onderdelen van het Aramis initiatief, en een globale beschrijving en beoordeling van de effecten van onderdelen die niet tot het Aramis initiatief behoren, maar wel tot de CCS-keten.

1.1 Korte introductie van het Aramis initiatief

Integrale Aramis CCS-keten

Om de klimaatdoelstellingen te behalen, is er behoefte aan additionele transportinfrastructuur voor CO₂, waarmee meerdere opslaglocaties op zee worden ontsloten voor verschillende industriële emissiebronnen. Het Aramis initiatief speelt in op die behoefte door een nieuwe integrale en open CCS-keten mogelijk te maken. Het Aramis initiatief vormt een onderdeel van deze CCS-keten en bestaat uit de aanleg en exploitatie van een open CO₂-transportinfrastructuur. Het Aramis initiatief wordt in de rapportage dan ook wel aangeduid als Aramis CO₂-transportinfrastructuur. Samen met de afvanginfrastructuur en opslaginfrastructuur vormt dit de integrale CCS keten met onderstaande samenhangende onderdelen (zie figuur 1-1).

CO₂-afvanginfrastructuur

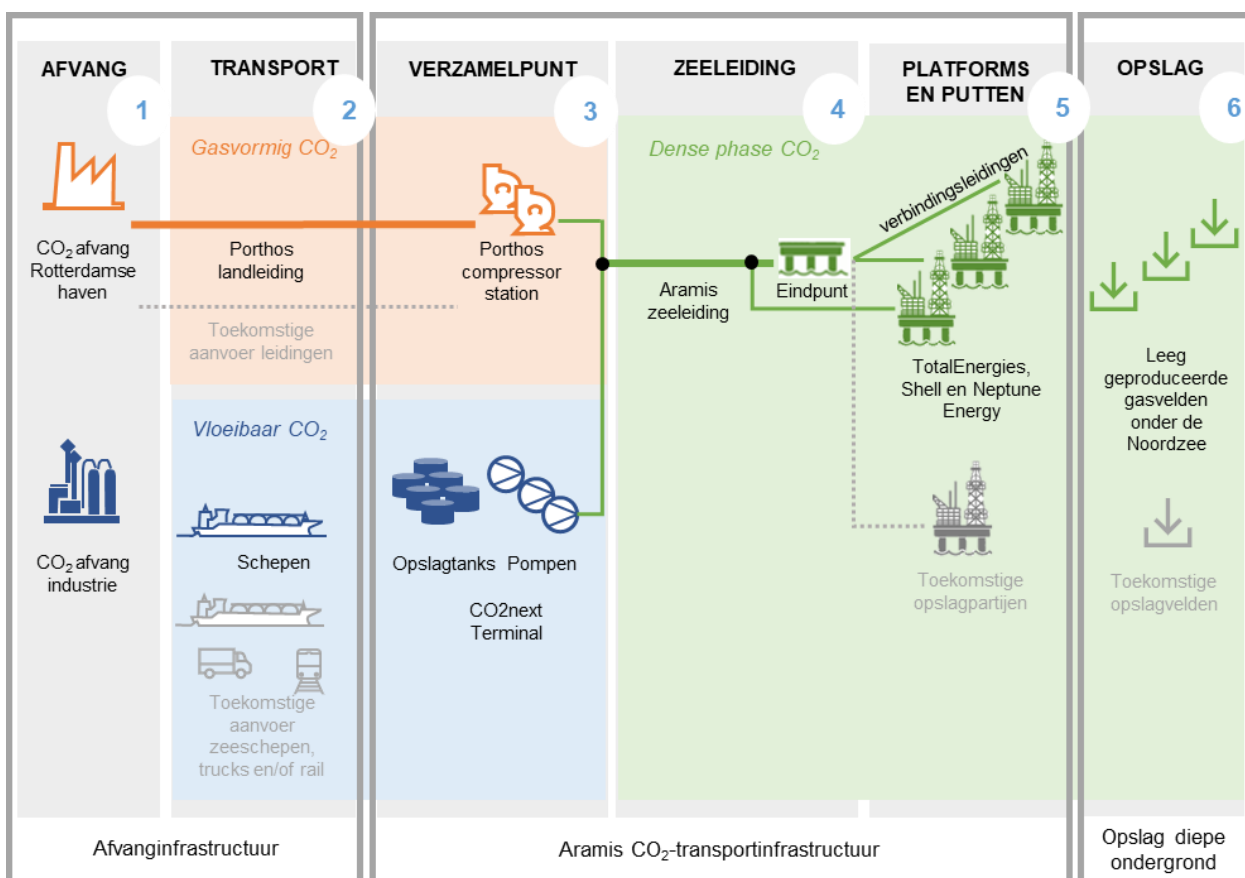
- 1 CO₂-afvang bij industrie, en geschikt maken voor transport;
- 2 CO₂-transport naar het verzamelpunt op de Maasvlakte, middels de Porthos landleiding of per schip;

CO₂-transportinfrastructuur (Aramis initiatief)

- 3 CO₂-verzamelpunt op de Maasvlakte met een compressorstation en een terminal.
 - Het compressorstation ontvangt gasvormig CO₂ dat aangevoerd wordt per landleiding (via de Porthos-landleiding) en brengt het op druk voor het transport per zeeleiding;
 - De terminal ontvangt vloeibaar CO₂ aangevoerd per schip. De terminal locatie bevat steigers, opslagtanks voor tijdelijke opslag van CO₂ en hogedrukpompen voor levering aan de zeeleiding. CO₂ uit het compressorstation en vanaf de terminal komen samen in de CO₂-zeeleiding;
- 4 CO₂-transport door de centrale CO₂-zeeleiding naar het distributieplatform op de Noordzee. Dit platform is uitgerust met een verdeelstation voor toevoer van CO₂ naar de verschillende platforms. Er zijn tevens connectiepunten in de zeeleiding waar vandaan CO₂ aan platforms geleverd kan worden;
- 5 CO₂-injectie: via verbindingsleidingen komt de CO₂ vanaf de zeeleiding bij injectieplatform. Middels putten bij deze platforms wordt CO₂ geïnjecteerd in leeg geproduceerde gasvelden in de diepe ondergrond van de Noordzee.

CO₂-opslag diepe ondergrond

- 6 CO₂-opslag: permanente CO₂ opslag in de diepe ondergrond.

Figuur 1-1: Overzicht van de integrale CCS-keten met daarin de componenten die onderdeel zijn van de voorgenomen activiteit, namelijk: transport per schip, terminal CO2next, uitbreiding compressorstation Porthos, zeeleiding met eindpunt en connectiepunten, aansluitleidingen en platforms

Het Aramis initiatief

Het Aramis initiatief heeft als doel het verzamelpunt (onderdeel 3), de zeeleiding (onderdeel 4) en de injectie (onderdeel 5) te realiseren. Hiervoor wordt door het Aramis consortium (bestaande uit Shell, TotalEnergies, Gasunie en EBN) samengewerkt met CO2next (voor de terminal) en Porthos (voor het compressorstation). De opslag vindt plaats vanaf de platforms van Shell, TotalEnergies en Neptune Energy.

De afvang (onderdeel 1) en transport van CO₂ naar het verzamelpunt (onderdeel 2) vallen buiten het Aramis initiatief¹. In het MER worden deze aspecten wel benoemd en op hoofdlijnen beschreven, omdat ze integraal onderdeel uitmaken van de integrale Aramis CCS keten.

De opslag in de diepe ondergrond (onderdeel 6) valt eveneens buiten het initiatief. Voor de diepe ondergrond gelden geen milieuregels. De mogelijke gevolgen van opslag in de diepe ondergrond wordt echter wel apart beschreven in het MER middels de deelrapporten opslag diepe ondergrond.

Bij de aanleg van Aramis wordt rekening gehouden met toekomstige uitbreiding met meer leveranciers van CO₂ en meer opslagpartijen. In eerste instantie wordt vergunning aangevraagd voor een startsituatie en de eerste uitbreidingsituatie. Dit wordt in het MER getoetst. Toekomstige initiatieven *na* de eerste

¹ Een deel van de schepen die CO₂ leveren aan de terminal is afkomstig van Aramis-initiatiefnemers.

uitbreidings situatie behoren niet tot de vergunningaanvraag maar worden in het MER wel (globaal) beschreven.

De ingebruikname verwachten de Aramis initiatiefnemers in 2028, waarbij tegelijk al de eerste activiteiten zoals beschreven in de eerste uitbreidings situatie kunnen starten. Voor het bereiken van de maximale doorvoercapaciteit is enkele jaren later als uitgangspunt in het MER aangehouden.

Een uitgebreide beschrijving van het Aramis initiatief is opgenomen in het deelrapport technische beschrijving en het samenvattend hoofd rapport MER (zie figuur 1-2).

1.2 Korte introductie op het milieuthema onderwatergeluid

1.2.1 Onderwatergeluid

Effecten van onderwatergeluid treden op als gevolg van activiteiten in wateromgevingen tijdens de aanleg van de terminal, compressorstations, platforms en de transportleiding op zee. Deze effecten kunnen ook optreden tijdens de gebruiksfase of bij calamiteiten. Beoordelingen van het onderwatergeluidseffect zijn uitgevoerd via een bureauonderzoek, waarbij gebruik is gemaakt van bestaande informatie.

1.2.2 Relevante fases

Het MER bestudeert die aspecten van een activiteit die de fysieke leefomgeving kunnen beïnvloeden. De milieueffecten van de alternatieven en varianten voor het milieuthema onderwatergeluid worden beschreven. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen de aanlegfase en gebruiksfase, en worden de mogelijke effecten van een incident beschreven, namelijk:

- De aanlegfase bestaat uit de aanleg van de terminal, het aanpassen van het compressorstation en plaatsen van de buisleiding op land en op zee en aanpassing en/of installatie van platforms en boorputten.
- De gebruiksfase bestaat uit de start-up en shutdown van de buisleiding waarbij de druk en temperatuur van CO₂ in de buisleiding zal toenemen en afnemen. Gedurende de normale gebruiksfase wordt een constante druk en temperatuur aangenomen.

In hoofdstuk 3 is nader gespecificeerd welke geluidbronnen onderwater van belang zijn in de bouw fase, de gebruiksfase en in onvoorziene situaties oftewel calamiteiten.

In de eerste fase van de m.e.r.-procedure voor het Aramis initiatief is afgebakend welke onderwerpen binnen dit thema relevant zijn om te onderzoeken en hoe. Dit is beschreven in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau die 18 november 2022 definitief is vastgesteld door de Minister voor Klimaat en Energie.

1.2.3 Relevante milieuaspecten

De geluiduitstraling onderwater veroorzaakt effecten op het marine ecosysteem. De studie naar onderwatergeluid is input voor de effectbepaling bij het thema natuur. De geluiduitstraling wordt bepaald aan de hand van hinderafstanden voor het in te zetten materieel. In de studie naar onderwatergeluid wordt betrokken:

- Effecten van onderwatergeluid door bouwwerkzaamheden bij het compressorstation, de terminal, de pijpleiding en de platforms;
- Geluidemissies van materieel en activiteiten tijdens de ontmanteling van installaties en platforms;
- Geluidemissies van schepen, zowel van vaarbewegingen als van aangemeerde schepen. Naast varende schepen veroorzaken aangemeerde schepen met inwerking zijnde generatoren eveneens geluid onderwater. Vaarbewegingen met een relatief lage intensiteit op zee komen niet aan bod. Dit

in tegenstelling tot een hoge vaarintensiteit in de haven in de omgeving van de terminal en langdurig verblijf van een schip in een beperkt gebied op zee met relevantie voor onderwatergeluid. Onderzochte activiteiten in het kader van een langdurig verblijf bestaan uit de inzet van een pijplegschip en seismisch onderzoek;

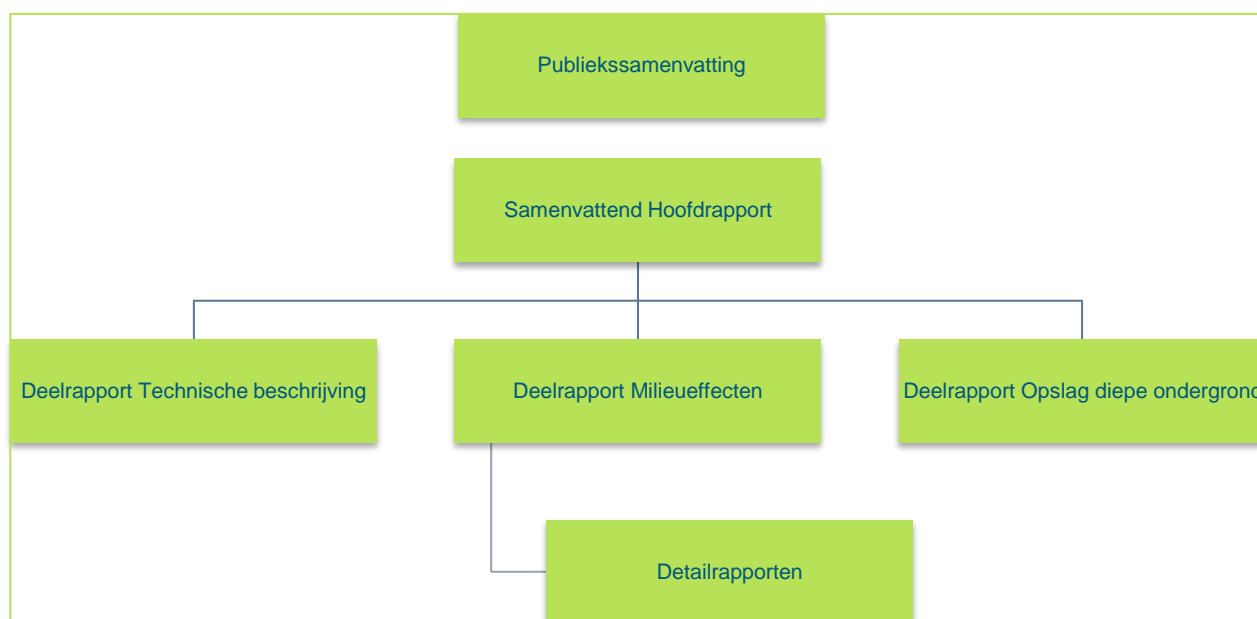
- Geluid tijdens bijzondere situaties bij transport.

Voor onderwatergeluid is vooral het effect op mariene ecologie van belang. De geluidbronnen, het niveau van geluid met geluidfrequentie, de duur van geluidproductie en jaargetijden zijn bepalend voor de mogelijke effecten. Dit detailrapport beschrijft de milieueffecten van de milieuaspecten.

1.3 Opbouw van het MER en dit deelrapport

Voor het Aramis initiatief is een gecombineerd Plan-/ProjectMER opgesteld. Figuur 1-2 geeft de rapportagestructuur van het MER Aramis. Het MER bestaat uit een Samenvattend Hoofdrapport, voorzien van een Publiekssamenvatting. Ter onderbouwing van het Samenvattend Hoofdrapport zijn deelrapporten opgesteld. Dit betreft het deelrapport Technische beschrijving van Aramis, het deelrapport Milieueffecten met daarbij de onderliggende technische detailstudies en de deelrapporten Opslag diepe ondergrond. Doordat CO₂ in meerdere geologische voorkomens wordt opgeslagen, zijn er voor de opslag diepe ondergrond meerdere deelrapporten opgesteld.

Het voorliggende rapport is het detailrapport Onderwatergeluid. De bevindingen uit dit detailrapport zijn opgenomen in het Deelrapport Milieueffecten, en op hoofdlijnen in het Samenvattend Hoofdrapport.

Figuur 1-2: Overzicht rapportagestructuur MER Aramis

Opbouw van dit detailrapport

In dit ondersteunende deelrapport wordt in hoofdstuk 3 een overzicht gegeven van de relevante werkzaamheden en activiteiten die plaatsvinden binnen het kader van het onderwatergeluids-thema, en hoe deze worden beoordeeld. De daaropvolgende hoofdstukken, 4 en 5, belichten respectievelijk het onderwatergeluid tijdens de bouwfase en de gebruiksfase in detail. Hoofdstuk 6 presenteert een beschrijving van het seismisch onderzoek, terwijl hoofdstuk 7 de milieueffecten in onvoorziene situaties behandelt. Uiteindelijk biedt hoofdstuk 8 een samenvatting van de bevindingen en inzichten rondom het thema onderwatergeluid.

2 **Beleid, wet- en regelgeving**

Geluidnorm heiwerk Noordzee

De standaard voor activiteiten die samenhangen met het Noordzeeakkoord betreft momenteel een geluidnorm onderwater van 164 dB re 1 $\mu\text{Pa}^2\text{s}$ op 750 meter van een heilocatie. Deze norm behoort bij het ontwerpkevelbesluit IJmuiden Ver en betreft de bouw van windturbineparken en niet de bijbehorende Net Op Zee platforms. De voornoemde norm vervangt de geluidnorm van 168 dB re 1 $\mu\text{Pa}^2\text{s}$ op 750 meter van de heilocatie.

Met de gekozen strengere geluidsnorm van 164 dB re 1 $\mu\text{Pa}^2\text{s}$ is een balans gezocht tussen enerzijds het beperken van de toename van het aantal bruinvisverstoringdagen en anderzijds het rekening houden met de uitvoerbaarheid van de aanlegwerkzaamheden. Hiermee blijft er onverminderd een prikkel bestaan om te investeren in onderzoek naar en ontwikkeling van geluidsarmere funderingstechnieken, terwijl negatieve effecten op de staat van instandhouding van de bruinvis kunnen worden uitgesloten. Voor nadere informatie over de normering zie het 'Ontwerpkevelbesluit kavel Alpha windenergiegebied IJmuiden Ver', paragraaf 7.3.3 Bruinvis.

3 Inleiding onderwatergeluid

De onderwerpen genoemd in de introductie op het milieuthema onderwatergeluid komen aan bod tijdens de bouwfase en/of de gebruiksfase of samenhangend met een onvoorziene situatie.

Ten aanzien van de bouwfase (ook aangeduid als 'B') bestaan de te onderzoeken aspecten uit:

- B1 Onderwatergeluid door de inzet van het pijplegschip en werkzaamheden aan de zeebodem;
- B2 Heiwerk ten behoeve van het centrale eindpunt;
- B3 Plaatsen van jacket en topside van het centrale eindpunt en andere platforms met heavy lift schip;
- B4 Onderwatergeluid door de ontmanteling van installaties en platforms;
- B5 De inzet van helikopters.
- B6 Onderwatergeluid door activiteiten op land, zoals het realiseren van de fundering van het compressorstation en de terminal opslagtanks;
- B7 Jetties, het met een heihamer realiseren van de fundering van de aanlegsteigers;
- B8 (Hei- en boor-)werkzaamheden aan en vanaf de platforms;
- B9 Boring ten behoeve van aanlanding buisleiding.

De te onderzoeken aspecten in de gebruiksfase (ook aangeduid als 'G') bestaan uit:

- G1 Varende en lossende schepen in de haven en bij de platforms;
- G2 Risers.

Een aspect dat in de bouwfase en tevens in de gebruiksfase speelt is:

- BG1 Seismisch onderzoek (ondiep en diep).

De onvoorziene situatie betreft ten slotte een defect aan de pijpleiding en/of riser.

In het MER worden drie ruimtelijke alternatieven onderzocht, die betrekking hebben op de locatie van de terminal, de route van de zeeleiding en de kruising met de Maasgeul. Slechts de route van de zeeleiding kan een effect hebben op de mariene ecologie, de effecten van de verschillende routes zijn beschreven in de natuurtoets. De alternatieven hebben geen invloed op de berekende geluidniveaus dan wel de berekende veilige afstanden vanuit de werkzaamheden en bedrijfssituaties.

Door RHDHV zijn meerdere berekeningen uitgevoerd om inzicht te verkrijgen in de te verwachten verstoringseffecten voor vissen, bruinvissen en zeehonden. Hierbij is rekening gehouden met de waterdiepte, de uitbreiding en de frequentie van geluid. De overige omgevingsparameters, zoals bodem en wateroppervlak waar geluid wordt verstrooid en geabsorbeerd, zijn niet in onze berekeningen betrokken omdat hiervoor geen gevalideerde rekenprogrammatuur beschikbaar is. De rekenresultaten, bijvoorbeeld in de vorm van afstanden, zijn door het ontbreken van absorptie tot eerder een overschatting van de effecten. Zo zijn afstanden tot enkele kilometers voldoende nauwkeurig te berekenen, bij grote afstanden vanaf meerdere kilometers bestaat de kans dat de afstand significant (met factor 1,5 tot 2) wordt overschat. In de voorliggende rapportage wordt diverse malen verwezen naar door TNO uitgevoerde berekeningen. Hierin zijn meer variabelen verwerkt wat de nauwkeurigheid ten goede komt. De rekenresultaten van TNO hebben betrekking op andere projecten dan Aramis en worden indien nodig door RHDHV gecorrigeerd indien het schaalniveau van Aramis afwijkt.

Om de verwachte hoeveelheden onderwatergeluid in verband te brengen met de invloed ervan op de zeedieren, wordt uitgegaan van het begrip PTS (permanent threshold shift) oftewel gehoorschade door een permanente verhoging van de gehoordrempel. Naast PTS komt gedragsbeïnvloeding aan bod, bijvoorbeeld het mijden van een bepaald gebied waardoor eventueel minder mogelijkheden bestaan om te foerageren.

4 Onderwatergeluid in de bouwfase

De in de inleiding vermelde onderwerpen zijn onderstaand uitgewerkt, het gaat dan om 9 situaties (B1 t/m B9).

4.1 Inzet pijplegschip en werkzaamheden aan de zeebodem (B1)

4.1.1 Inzet pijplegschip

Bij de aanleg van de buisleidingen bestaande uit de hoofdleiding en de vertakkingen wordt een zogenoemd pijplegschip ingezet. Van het pijplegschip de 'Solitaire' zijn geluidgegevens voorhanden. We ontleen de voornoemde gegevens aan het onderzoek dat door TNO is uitgevoerd in opdracht van RoyalHaskoningDHV met referentie TNO-MEM-2011-00473 'Onderwatergeluid bij de aanleg en het in bedrijf zijn van de CO₂ opslag in het kader van het ROAD project' d.d. 5 april 2011. Een pijplegschip produceert vooral onderwatergeluid in het frequentiebereik van 125 Hz tot 1 kHz. Ten behoeve van het dynamic positioning system beschikt de Solitaire over thrusters met een totaal vermogen van ca. 50 MW. Thrusters zijn schroeven die zich in een behuizing onder het schip bevinden, de behuizing kan 360 graden roteren. De Solitaire produceert onderwatergeluid en heeft een door TNO geschat bronniveau van 188 dB re 1 $\mu\text{Pa}^2\text{m}^2$. Op 100 meter afstand en bij een waterdiepte van 25 meter leidt dit bronniveau van 188 dB re 1 $\mu\text{Pa}^2\text{m}^2$ tot een geluiddrukkniveau (SPL) van 154 dB re 1 μPa . Het bijbehorende sound exposure level over 24 uren op 100 meter afstand is hiermee 203 dB re 1 $\mu\text{Pa}^2\text{s}$.

Aramis maakt gebruik van de schepen Subsea 7 Borealis, de Allseas Lorelay of een vergelijkbaar pijplegschip. De pijplegschepen hebben een maximaal geïnstalleerd vermogen van 35 MW en maken gebruik van een positioneringssysteem DP2 of DP3. In verband met bedrijfszekerheid en veiligheid mag bij DP2 en DP3 slechts 50% van het vermogen tijdens de gangbare werking worden benut. Een voor Aramis representatief in werking zijnde pijplegschip heeft daarmee een vermogen van 18 MW, dat betekent een geluiddrukkniveau (SPL) van maximaal 149,5 dB re 1 μPa . Gelet daarop achten we een geluiddrukkniveau (SPL) van 149,5 dB re 1 μPa representatief voor alle typen mogelijk in te zetten pijplegschepen en andere grote multipurpose constructie schepen. De laatstgenoemde schepen houden zich plaatselijk bezig met bijbehorend installatiewerk (bij kruisingen of platforms) en duikactiviteiten. Zie de navolgende afbeelding voor het pijplegschip, de Subsea 7 Borealis, met een lengte van 182 meter.

We merken ten slotte op dat een pijplegschip kan worden ondersteund door één of incidenteel enkele schepen in verband met monitoring en de aanvoer van materialen. Akoestisch gezien zijn de ondersteunende schepen door de relatief beperkte motorvermogens niet relevant.

Gehoorschade bij vissen en zeezoogdieren in de vorm van een verhoging van de gehoordrempel kan tijdelijk of permanent zijn. Een tijdelijke verhoging wordt aangeduid als TTS (*temporary threshold shift*) en een permanente verhoging als PTS (*permanent threshold shift*). De veilige afstand en veilige verblijfstijd voor vissen en zeezoogdieren zijn berekend voor het pijplegschip. De drempels 'PTS SEL' betreffen ongewogen waarden.

Toepassing M-weging

In de veilige afstand en de veilige verblijfstijd is bij bruinvissen en zeehonden een (M-)weging toegepast. De M-weging, volgens Southall et al. (2007) 'Marine mammal noise exposure criteria', zorgt dat in berekeningen het feit wordt meegewogen dat elk dier een specifiek gehoor heeft en dus niet voor alle frequenties even gevoelig is. De gehanteerde drempels zijn afkomstig van:

- NOAA's National Marine Fisheries Service (NMFS), '2018 Technical Guidance for Assessing the Effects of Anthropogenic Sound on Marine Mammal Hearing (Version 2.0) - Underwater Thresholds for Onset of Permanent and Temporary Threshold Shifts', zie bijlage 1;
- Voor vissen geldt in het kader van gedragsverandering (het mijden van een gebied) een geluidrukniveau van 150 dB re 1 μPa (effectieve waarde). De bron hiervoor is Stadler en Woodbury (2009);
- Voor vissen hanteren we als drempel voor PTS (*permanent threshold shift*), oftewel gehoorschade door een permanente gehoordrempelverhoging, de waarde van 207 dB re 1 $\mu\text{Pa}^2\text{s}$, zie tabel 4-1.

Tabel 4-1. Drempelwaarden TTS en PTS voor vissen

Species	Acoustic range	TTS	PTS
Fish*			
General ^{[1],[2],[3]}	30-1000 Hz	187 dB 1 re $\mu\text{Pa}^2\text{s}$	207 dB 1 re $\mu\text{Pa}^2\text{s}$
* The PTS is assumed to be 20 dB higher than TTS 15			

- 1 Weir CR, Dolman SJ (2007) Comparative review of the regional marine mammal mitigation guidelines implemented during industrial seismic surveys, and guidance towards a worldwide standard. J Int Wildl Law Policy 10:1-27
- 2 DeRuiter SL (2010) Marine animal acoustics. In: Lurton X (ed) An introduction to underwater acoustics: principles and applications (2nd edn). Praxis Publishing, Chichester, p 425-474
- 3 Oestman, R., Buehler, D., Reyff, J. A., & Rodkin, R. (2009). Technical Guidance for Assessment and Mitigation of the Hydroacoustic Effects of Pile Driving on Fish. Prepared for California Department of Transportation.

De berekende veilige afstanden en verblijfstijden zijn in de tabellen 4-2 en 4-3 vermeld. De drempels PTS SEL in tabel 4-2 betreffen ongewogen waarden. In de veilige verblijfstijd en alle afstanden in de tabellen 4-2 en 4-3 is bij bruinvissen en zeehonden de hiervoor reeds aangehaalde M-weging verwerkt. Het verschil in de eigenschappen tussen de bruinvis en zeehond (uitgedrukt in de weegfactoren) is significant, als gevolg daarvan treedt bijvoorbeeld in tabel 4-3 bij een identieke drempel een groot verschil in mijdingsafstand op.

Tabel 4-2. Afstand en verblijftijd samenhangend met PTS vanwege een pijplegschip, representatieve situatie

Bron van onderwater geluid	PTS gerelateerd					
	Diersoort	Drempel PTS SEL in dB re 1 $\mu\text{Pa}^2\text{s}$	SEL op 100m 1 $\mu\text{Pa}^2\text{s}$ (24u)	Veilige afstand in m bij verblijf van 24 uur	Veilige afstand in m bij verblijf van 3 uur	Veilige verblijftijd op 100m afstand in uren
Pijpen leggen	Bruinvis	173	199	7	1	(>) 24
	Grote vis	207	199	16	2	(>) 24
	Kleine vis	207	199	16	2	(>) 24
	Zeehond	201	199	16	2	(>) 24

Tabel 4-3. Afstand samenhangend met mijding vanwege een pijplegschip, representatieve situatie

Bron van onderwater geluid	Mijding gerelateerd				
	Diersoort	Drempel mijding SPL in dB re 1 μPa	Drempel mijding* SPL in dB re 1 μPa verhoogde achtergrond	Mijding op afstand in m	Mijding op afstand in m mits verhoogde achtergrond
Pijpen leggen	Bruinvis	120	130	16	2
	Grote vis	150	n.v.t.	89	n.v.t.
	Kleine vis	150	n.v.t.	89	n.v.t.
	Zeehond	120	130	22909	2291

*NOAA stelt dat de drempel van 120 dB mag worden verhoogd bij achtergrondgeluidniveaus ≥ 120 dB re 1 μPa

4.2 Heiwerk ten behoeve van het centrale eindpunt (B2)

De jacket van het centrale eindpunt wordt aan de zeebodem verankerd. Hiervoor worden stalen buispalen gebruikt met een diameter van 78 inch (ca. 2 meter). De diameter en lengte van deze palen komen globaal overeen met de verankeringspalen voor de nieuwe platforms en lijken sterk op de palen van het ONE-Dyas gasboringsproject dat wordt beschreven in paragraaf 4.8.2. We veronderstellen dat de slagenergie, als relevante factor voor de representatieve geluidafstraling, ook maximaal 1000 kJ is. Gezien de voornoemde analogie verwijzen we voor de berekende geluidsdosis SEL_{SS} en de verstoringsovervlakte naar paragraaf 4.8.2. In deze fase voorafgaand aan de FEED zijn de specifieke geotechnische waarden van de ondiepe ondergrond nog niet bekend. De aannamen en bevindingen zijn daarom onder voorbehoud en dienen te zijner tijd, na afronding van het nadere geotechnisch onderzoek, te worden gecontroleerd en eventueel aangepast.

4.3 Heavy lift schip (B3)

Middels een heavy lift schip of kraanschip worden de jacket en de topside van het centrale eindpunt en andere Aramis platforms geplaatst. Ten behoeve van varen en het dynamic positioning system beschikt een heavy lift schip over meerdere thrusters. Voor het pijplegschip is gerekend met een totaal opgesteld motorvermogen van 18 MW. Onder representatieve omstandigheden zal het heavy lift schip eveneens kunnen volstaan met globaal 18 MW. Onder representatief wordt verstaan de situatie waarbij de voor de geluidproductie relevante omstandigheden kenmerkend zijn voor een bedrijfsvoering bij volledige capaciteit. Hogere vermogens dan 18 MW zijn niet voorzien.

De in de tabellen 4-2 en 4-3 genoemde afstanden kunnen als representatief worden aangehouden voor een varende en op locatie werkende heavy lift schip. De inzet van het heavy lift schip is verder kortdurend, het gaat in totaal om ongeveer 6 etmalen per platform.

4.4 Ontmanteling van installaties/ platforms (B4)

De ontmanteling van installaties en platforms veronderstellen we akoestisch gezien gelijkwaardig aan onderwatergeluid gedurende de (om-)bouwfase. In de bouwfase komen onder punt B8, paragraaf 4.8.1, machinegeluiden en het wegboren van pluggen aan bod. Het gehanteerde breedbandige geluidniveau voor machinegeluiden op het boorplatform en het wegboren van pluggen is 150 dB re 1 μ Pa op een afstand van 100 meter, overeenkomend met een significant sound exposure level van 199 dB re 1 μ Pa²s. Conform tabel 4-6 gaan we ervan uit dat zeehonden en bruinvissen deze werkzaamheden zullen mijden tot op een afstand van globaal 10 kilometer van een platform. Het in paragraaf 4.3 genoemde heavy lift schip wordt bij ontmanteling ook 6 etmalen ingezet.

4.5 Helikoptergeluid (B5)

Het helikoptergeluid dat vanuit de lucht doordringt tot in het water is zeer gering. Bij loodrechte inval reflecteert meer dan 99,9% van het geluid aan het wateroppervlak en blijft dus in de lucht. Bij een hoek van 13 graden en groter dringt het geluid helemaal niet meer door in het water en reflecteert het volledig. De te verwachten frequenties bevinden zich beneden 50 Hz. Als gevolg hiervan heeft helikoptergeluid weinig invloed onderwater. Daarnaast treedt het slechts in beperkt aantal gevallen op en is kortstondig. Door het verplaatsen van de helikopter is ook geen sprake van langdurige blootstelling van zeedieren aan geluid. De totale blootstelling is als verwaarloosbaar aan te merken.

4.6 Realiseren fundering op land (B6)

Het realiseren van funderingen op land ten behoeve van de terminal veroorzaakt geen significante geluidniveaus in het nabijgelegen water. We baseren ons hierbij op een in 2014 door RoyalHaskoningDHV verricht onderzoek naar de (onderwater-)geluidaspecten die samenhangen met de destijds te realiseren kade ten behoeve van de LNG terminal (ook genoemd LBBR) aan het Yangtzekanaal. In dit onderzoek en de bijbehorende notitie met referentie BC8918-126-100/N001/408255/Nijm d.d. 1 augustus 2014 zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd.

De geluidrelevante werkzaamheden bestonden uit in de bodem op minimaal 45 meter afstand van de waterlijn te plaatsen buispalen. Het ging bij het plaatsen van buispalen deels om intrillen en deels om heien met de volgende gegevens:

- De maximale energie van het heiblok is ca. 300 kJ (bijvoorbeeld heihamer D100);
- Het trilblok geeft maximaal 110 kJ (bijvoorbeeld trilblok PvE 110M);
- De trilduur per buispaal is ca. 10 minuten (opgave Havenbedrijf Rotterdam), inbrengen tot -20m NAP;
- De heiduur per buispaal is variabel, we veronderstellen de duur op ca. 30 minuten, inbrengen tot -30m NAP;
- Energie door het heiblok aan water overgedragen is 16 W (Acoustic Watt);
- Energie door het trilblok aan water overgedragen is 13 W (Acoustic Watt).

Voor de fundering van de terminal wordt aangesloten bij de conclusie van het onderzoek naar de LNG terminal. Deze conclusie luidt als volgt:

"Vanwege scheepvaartbewegingen en overige havenactiviteiten schatten we het achtergrondniveau nabij de geplande insteekhaven op 130 á 140 dB re 1 μ Pa. Op 100 meter afstand uit de waterlijn verwachten we onderwatergeluidniveaus van 135 tot 138 dB re 1 μ Pa. De rekenmethode is door de omvang van de bron minder geschikt om op kortere afstanden dan 100 meter uit de waterlijn te rekenen. We verwachten dat geluidniveaus onderwater bij kortere afstanden dan 100 meter uit de waterlijn niet significant zullen toenemen en een waarde van 140 dB re 1 μ Pa niet zullen overschrijden.

Uit de kwantitatieve analyse blijkt dat de werkzaamheden ten behoeve van LBBR voor vissen en zeezoogdieren geen relevante onderwatergeluidniveaus opleveren. Dit geldt voor zowel trillen als heien in- én exclusief slow-start. Van effecten op de vissen en zeezoogdieren is dan ook geen sprake."

Het materieel om de opslagvoorzieningen van de terminal te bouwen is vergelijkbaar met het materieel dat is gebruikt voor de aanleg van de LNG terminal aan het Yangtzekanaal. Ook is de afstand van de bouwwerkzaamheden tot de waterlijn niet kleiner. De berekende geluidniveaus onderwater bij de LNG terminal worden daarom als maatgevend gebruikt voor de te verwachten geluidniveaus vanwege het voornemen.

4.7 Jetties en damwanden in de haven (B7)

Jetties

De fundering van de te bouwen aanlegsteigers in de haven bestaat uit stalen buispalen. We veronderstellen dat deze buispalen met uitsluitend een heihamer op diepte worden gebracht. De uitgangspunten van de berekeningen, de normstelling en de afstanden vanaf de heilocatie behorend bij PTS en mijding zijn als volgt. Mochten de buispalen (deels) trillend worden geplaatst, dan is sprake van overschatting van de geluidimmissies en de bijbehorende berekende afstanden onderwater want trillen leidt tot minder geluidproductie. Ook als het aantal slagen per seconde in de berekeningen wordt betrokken, dan levert een trilblok een duidelijk lager geluidvermogen (acoustic power) op dan de heihamer. Als trilblokken en heihamers gelijktijdig worden ingezet, dan veroorzaken trilblokken nagenoeg geen toename van de gecumuleerde geluidniveaus onderwater.

Het uitgangspunt voor brongeluid is ontleend aan tabel A.1 van de publicatie 'Review on Existing Data on Underwater Sounds from Pile Driving Activities' d.d. september 2018 van Guillermo Jiménez-Arranz, Rachel Glanfield, Nikhil Banda and Roy Wyatt. Van een stalen buispaal met een diameter van 1,2 meter is op basis van geluidmetingen gebruik makend van een diesel impact hammer D80-42 met slagenergie ≤ 270 kJ bij een waterdiepte van 11 meter vastgesteld:

- SEL_1 is 183 dB re 1 μ Pa @ 10 m;
- SPL_{rms} is 198 dB re 1 μ Pa²s @ 10m.

De rekenresultaten zijn opgenomen in bijlage 2 en 3, rekening houdend met de weegfactoren bij een maatgevende frequentie van 2 kHz.

Volgens de methodiek van het Kader Ecologie en Cumulatie (Heinis et al, 2019) worden bruinvissen en zeehonden verstoord bij blootstelling aan heigeluid dat de in tabel 4-4 aangegeven drempelwaarden overschrijdt. Voor detailberekeningen kan gebruik worden gemaakt van KEC 4.0. Voor deze situatie volstaat een berekening met KEC 3.0 aangezien daarmee voldoende inzicht wordt verkregen in de effecten op de populatie van bruinvissen.

Tabel 4-4 is gebaseerd op de systematiek KEC 3.0. Inmiddels is deze systematiek op onderdelen verfijnd, zo is onder andere de discrete drempelwaarde van $SEL_{SS} > 140$ dB re $1\mu Pa^2s$ vervangen door een dosis-responsrelatie. Met respons wordt een significante gedragsrespons bedoeld zoals een verandering in zwemgedrag. Een kans van 50% op verstoring van bruinvissen binnen één etmaal treedt op bij een geluidsdosis groter dan 144 dB re $1\mu Pa^2s$. De norm van $SEL_{SS} > 140$ dB re $1\mu Pa^2s$ blijft echter geschikt ter indicatie van het aantal verstoorde bruinvissen. De normen voor PTS afkomstig van NMFS zijn eveneens in tabel 4-4 opgenomen.

Tabel 4-4. Drempelwaarden voor mijding en PTS van impulsachtig onderwatergeluid door bruinvissen en zeehonden.

	Bruinvis	Zeehond
Mijding/verstoring Heinis et al. 2019	$SEL_{SS} > 140$ dB re $1\mu Pa^2s$	$SEL_{SS,W} > 145$ dB re $1\mu Pa^2s$
PTS-onset (NMFS, impact pile driving 2 kHz)	$SEL_{CUM} > 155$ dB re $1\mu Pa^2s$	$SEL_{CUM,W} > 185$ dB re $1\mu Pa^2s$

Bij impact pile driving is volgens NMFS de maatgevende frequentie 2 kHz, de weegfactoren zijn dan voor bruinvissen en zeehonden achtereenvolgens -26,87 dB en -2,08 dB, zie ook bijlage 2.

De berekende afstanden vanaf de heilocatie, zie bijlage 2, in verband met PTS zijn voor:

- Bruinvissen ca. 3000 meter;
- Zeehonden ca. 1350 meter.

De berekende afstanden vanaf de heilocatie, zie bijlage 3, in verband met mijding zijn voor:

- Bruinvissen ca. 20 km;
- Zeehonden ca. 3900 meter.

Met de genoemde berekende afstanden wordt in de natuurtoets rekening gehouden. In de berekende afstanden is de geometrie van de haven niet betrokken omdat, geluid zich daar veelal niet ongehinderd rechtlijnig over afstanden van meerdere kilometers kan verplaatsen. In de praktijk zal verstrooiing en reflectie aan de diverse kades leiden tot kortere afstanden voor PTS en mijding. Door de genoemde geometrie van de haven is het rechtlijnig voortplanten van geluidgolven van bron tot oever of kademuur dus slechts over korte afstanden mogelijk. Verder leidt het meervoudig reflecteren van geluidgolven in oevers en kademuuren tot veel energieverlies. Het hanteren van een beperkte mijdingsoppervlakte van globaal maximaal 9 km² is om de genoemde redenen reëel. Deze oppervlakte betreft het Yangtzekanaal, het Beerkanaal en de Europahaven.

Damwanden

De maximale slagenergie van trilblokken is in orde van grootte van 100 kJ en daarmee significant lager dan bij heihammers. Ook als het aantal slagen per seconde in de berekeningen wordt betrokken, dan levert een trilblok een duidelijk lager geluidvermogen (acoustic power) op dan de heihamer. Als trilblokken en heihammers gelijktijdig worden ingezet, dan veroorzaken trilblokken nagenoeg geen toename van de gecumuleerde geluidniveaus onderwater. Op basis van onze ervaringen en berekeningen met betrekking tot heiwerk voor de realisatie van de HES Hartel Tank Terminal concluderen we dat het plaatsen van damwanden in en nabij de waterlijn geen significant effect heeft op bruinvissen, zeehonden en vissen.

4.8 (Hei- en boor-)werkzaamheden aan en vanaf de platforms (B8)

4.8.1 Machinegeluid en wegboren plug

Het gehanteerde breedbandige geluidniveau voor machinegeluiden op het boorplatform en het wegboren van pluggen is 150 dB re 1 μ Pa op een afstand van 100 meter, overeenkomend met een *sound exposure level* van 199 dB re 1 μ Pa²s. Machinegeluid en het geluid van het wegboren van een plug zijn aan te merken als geluiden die continu van karakter zijn. We veronderstellen verder dat het boorwerk van injectieputten van nieuwe platforms evenveel onderwatergeluid veroorzaakt als het wegboren van pluggen. De boor staat hierbij steeds in rechtstreeks contact met het water. De duur van het wegboren van pluggen is globaal 5 dagen per plug. Wat de pluggen betreft veroorzaken alleen de ondiepe pluggen (hooguit enkele honderden meters diep) onderwatergeluid in de omgeving. We gaan per locatie uit van het wegboren van 3 ondiepe pluggen. Het wegboren van pluggen behoort formeel bij ontmanteling.

Het genoemde geluidniveau op een afstand van 100 meter ontleen we aan het TNO onderzoek, 'Bijlage 1, Onderwatergeluid bij de aanleg en het in bedrijf zijn van de CO₂ opslag in het kader van het ROAD project' d.d. 5 april 2011. De rekenresultaten in de TNO memo die behoren bij het onderwatergeluid tijdens wegboren pluggen en boren van putten moeten niet gezien worden als absoluut, maar als orde van grootte. De omstandigheden van de literatuurstudie volgens de memo komen niet volledig overeenkomen met de verwachte werkzaamheden. Bijvoorbeeld staat de boor bij Aramis niet rechtstreeks in contact met water, want de boor zit altijd binnenin de conductor. De TNO memo schat de geluiduitstraling van machinegeluid en het wegboren van pluggen voor de situatie Aramis (te) hoog in.

Uitgaande van een *sound exposure level* van 199 dB re 1 μ Pa²s zijn de berekende afstanden ter voorkoming van PTS in tabel 4-5 opgenomen. Tabel 4-6 bevat de afstanden behorend bij mijding vanwege werkzaamheden aan een platform. De rekenresultaten in de tabellen 4-5 en 4-6 zijn gebaseerd op geometrische uitbreiding ($10\log(R/R_{ref})$) zonder absorptie.

Tabel 4-5. Afstand en verblijftijd samenhangend met PTS vanwege werkzaamheden aan een platform

Bron van onderwater geluid	PTS gerelateerd				
	Diersoort	Drempel PTS SEL in dB re 1 μ Pa ² s	SEL op 100m 1 μ Pa ² s (24u)	SPL op 100m 1 μ Pa	Veilige afstand in m bij verblijf van 24 uur
Machinegeluid en wegboren plug	Bruinvis	173	199	150	<100
	Grote vis	207	199	150	<100
	Kleine vis	207	199	150	<100
	Zeehond	201	199	150	<100

De drempels 'PTS SEL' volgens NMFS betreffen ongewogen waarden, in de veilige afstand en de veilige verblijftijd is bij bruinvissen en zeehonden een (M-)weging toegepast. Voor het boren is 62 Hz de bepalende frequentie, voor machinegeluid is dat 1 kHz. In tabel 4-6 worden veiligheidshalve voor de beide bronnen van onderwatergeluid identieke weegfactoren gebruikt. De gehanteerde (kleinste) weegfactoren behoren bij 1 kHz en bedragen voor bruinvissen en zeehonden respectievelijk -37,55 dB en -5,90 dB.

Tabel 4-6. Afstand samenhangend met mijding vanwege werkzaamheden aan een platform

Bron van onderwater geluid	Mijding gerelateerd				
	Diersoort	Drempel mijding SPL in dB re 1 μ Pa	Drempel mijding* SPL in dB re 1 μ Pa verhoogde achtergrond	Mijding op afstand in m	Mijding op afstand in m mits verhoogde achtergrond
Machinegeluid en wegboren plug	Bruinvis	120	130	100000	10000
	Grote vis	150	n.v.t.	100	n.v.t.
	Kleine vis	150	n.v.t.	100	n.v.t.
	Zeehond	120	130	100000	10000

*NOAA stelt dat de drempel van 120 dB mag worden verhoogd als de achtergrondgeluidniveaus gelijk of hoger zijn dan 120 dB re 1 μ Pa

In de zuidelijke delen van de Noordzee (Nederlands deel) zijn geluidniveaus door scheepvaart van globaal 130 dB re 1 μ Pa niet ongewoon. In tabel 4-6 is dit aangeduid als een zogenoemde verhoogde achtergrond.

4.8.2 Realiseren van verankeringspalen voor nieuwe platforms

Shell en Neptune Energy gaan ten behoeve van het onderhavige project nieuwe platforms plaatsen. Hierbij worden per platform verankeringspalen (ook platformpalen of jacketpalen genoemd) in de zeebodem geheid. De uitgangspunten liggen nog niet definitief vast, het realiseren van de verankeringspalen zal echter naar verwachting overeenkomen met de in 2014 geplaatste palen van dit type bij het Leman AC platform (Block 49/26 UK sector Noordzee). Daaruit volgen de volgende uitgangspunten.

Het aantal te plaatsen verankeringspalen is bij het Leman AC platform 4 stuks, de diameter van de palen is 1,5 meter en de realisatie neemt 2 etmalen in beslag. De hei-energie is voor globaal de helft van de slagen 250 kJ en voor de andere helft 1000 kJ.

RHDHV heeft TNO gevraagd om een onderzoek uit te voeren van de te verwachten geluidniveaus bij het ONE-Dyas gasboringsproject. Hiertoe zijn door TNO berekeningen verricht en is een memorandum opgesteld TNO 2020 M10542A 'Onderwatergeluidsberekeningen voor gasboringsproject ONE-Dyas' d.d. 23 september 2020 (verder genoemd de TNO-rapportage). Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van het MER en de passende beoordeling. Een geluidrelevante activiteit bestond hier uit het plaatsen van verankeringspalen voor het platform N05-A dat ca. 20 km ten noorden van Schiermonnikoog ligt. De TNO-rapportage bevat rekenresultaten van het TNO model Aquarius 4 die nu wederom worden benut voor de verankeringspalen van de nieuwe platforms van Shell en Neptune Energy. De verankeringspalen bij het Leman platform zijn kleiner dan in het ONE-Dyas project waardoor de geluiduitstraling in de berekeningen van het voornemen waarschijnlijk enigszins wordt overschat. De palen van het centrale eindpunt en het ONE-Dyas project zijn (nagenoeg) identiek. Totdat informatie in meer detail beschikbaar is, veronderstellen we dat de geluiduitstraling van alle Aramis gerelateerde verankeringspalen overeenkomt met het ONE-Dyas project. Dit levert de meest conservatieve resultaten op.

Het ONE-Dyas gasboringsproject gaat uit van 6 te plaatsen verankeringspalen met een paaldiameter van 2,7 meter die in een tijdsbestek van 2 etmalen worden geplaatst. De hei-energie is hier constant verondersteld en bedraagt 600 kJ.

We merken op dat het TNO rekenmodel de maximaal optredende geluidniveaus berekent (*worst case*). Omdat propagatieverlies toeneemt bij toenemende windsnelheid en golfhoogte, is door TNO alleen gerekend aan de situatie zonder wind. Verder is sprake van een beperkte modelvalidatie waardoor onzekerheid bestaat in de berekende geluidverspreiding.

We achten de *worst case*-rekenresultaten van het ONE-Dyas project desondanks geschikt als maat voor de geluidverspreiding van het Aramis project. De berekeningen betreffen onder andere de dosismaat (SEL_{SS}) en de verstoringsoppervlakte, de rekenresultaten zijn in de navolgende paragrafen vermeld.

4.8.2.1 Ongewogen breedband single strike exposure level

Het berekende ongewogen breedbandige *single strike exposure level* (SEL_{SS}) is bij de soortgelijke verankeringspalen van ONE-Dyas 171 dB re 1 $\mu\text{Pa}^2\text{s}$. Dat is met 7 dB beperkt hoger dan de te hanteren norm van 164 dB re 1 $\mu\text{Pa}^2\text{s}$ voor het heien van turbinefundaties voor offshore windparken.

Hierbij moet worden bedacht dat de berekende SEL_{SS} is gebaseerd op *worst case* aannamen en de rekenmethodiek onzekerheden bevat. Onzeker zijn enerzijds de uitgangspunten en anderzijds de validatie van het rekenmodel. Uitgangspunten zoals de hei-energie worden maximaal gekozen ter voorkoming van het onderschatten van het rekenresultaat. Ook is onzeker of de verrichte validaties voldoende representatief zijn voor de betreffende omgeving. De onzekerheden leiden er toe dat de berekende geluidniveaus veelal hoger zijn dan de in de praktijk optredende geluidniveaus. In deze fase voorafgaand aan de FEED zijn de specifieke geotechnische waarden van de ondiepe ondergrond nog niet bekend. De aannamen en bevindingen zijn daarom onder voorbehoud en dienen te zijner tijd, na afronding van het nadere geotechnisch onderzoek, te worden gecontroleerd en eventueel aangepast.

4.8.2.2 Alternatieve heimethoden verankeringspalen

De onderbouw van de platforms wordt in de zeebodem verankerd met heipalen die verticaal in de zeebodem worden geheid. In dit stadium van het project zijn de dimensies (diameter, wanddikte en diepte) nog niet bekend. Voor het ontwerp van de fundering zijn de gegevens van de ondergrond op de locatie van het platform noodzakelijk. De grondgegevens zijn in de volgende projectfase beschikbaar.

Als gevolg van het onderwatergeluid van het heien kunnen met name zeezoogdieren en vissen worden verstoord en hun gehoor- en sonarorganen worden beschadigd. Alternatieve technieken voor het heien, bijvoorbeeld boren, trillen of zuigpalen (*suction piling*), zouden de verstoring kunnen beperken. In het project zijn de onderstaande alternatieve technieken voor de fundering van de constructie geëvalueerd.

1. Fundering door middel van boren of trillen van conventionele heipalen

Bij constructies die gefundeerd worden door middel van conventionele palen worden palen in de poten van het jacket, of in zogenaamde *pile sleeves* die aan het jacket zijn gelast, gestoken. Deze palen kunnen vervolgens in principe door middel van heien, trillen of boren op de gewenste diepte worden gebracht.

De gebruikelijke techniek op het Nederlands Continentaal Plat (NCP) is om de palen in de zeebodem te heien en dit is ook het voorkeursalternatief.

Alternatief zouden de palen in de zeebodem kunnen worden geboord. Een geboorde paal wordt toegepast als de zeebodem uit rots of steen bestaat. Er wordt dan een overmaats gat geboord in de zeebodem waarin de paal wordt geplaatst. De holte tussen rots en paal wordt gevuld met beton om krachten over te dragen. Op het NCP bestaat de ondergrond uit (een combinatie van) zand, silt en/of klei. Het toepassen van de met beton omhulde geboorde paal is technisch moeilijk uitvoerbaar en vereist grote wijzigingen in ontwerp en installatie. Het toepassen van een niet met beton omhulde geboorde paal is niet mogelijk vanwege de lagere draagcapaciteit in met name trekkracht. Geboorde palen zullen dus langer moeten zijn met de gevolgen van dien voor realisatie?, materiaalgebruik, transport- en plaatsingswerkzaamheden en kosten.

In principe zouden de palen ook in de zeebodem kunnen worden getrild en is dit ook uitgevoerd voor kleinere diameters palen. Maar door het gebrek aan gegevens over het effect van de plaatsingsmethode op de draagcapaciteit van de paal, wordt deze methode niet aanbevolen voor axiaal belaste palen (ISO 19901-4).

2. Fundatie door middel van zuigpalen (suction piling)

Bij constructies gefundeerd middels zuigpalen worden aan de poten van het jacket zuigpalen gelast. De jacket met zuigpalen wordt geïnstalleerd door deze op de zeebodem te plaatsen en vervolgens een pomp te activeren die water uit de zuigpaal verwijderd. Hierdoor wordt een drukverschil opgewekt wat resulteert in een neerwaartse kracht, die de zuigpaal in de zeebodem drukt. Door de geringe waterdiepte in de K- en L- blokken is de beschikbare inzuigkracht gelimiteerd. Verder zijn er tijdens het installeren van zuigpalen diverse additionele risico's in vergelijking met heipalen.

De draagcapaciteit van de zuigpaal wordt gegenereerd door wandwrijving en druk op de onderrand van de zuigpaal. De afmetingen van de zuigpaal worden bepaald door de uitwendige krachten die op het platform aangrijpen en de condities van de grond. Een ruwe schatting gaat uit van een benodigde diameter van 8-12m en inzuigdiepte van 8-12m voor zuigpalen voor dit type platform. Het gebruik van zuigpalen zal het gewicht en de afmetingen van het jacket aanzienlijk vergroten, met gevolgen voor materiaalgebruik, transport- en plaatsingswerkzaamheden en kosten.

Op basis van bovenstaande evaluatie wordt er vooralsnog vanuit gegaan dat er geen alternatieve heimethodieken zijn, met een veel lager geluidsniveau. Zodoende wordt er in het onderzoek uit gegaan van de standaard waarden en de toepassing van de benodigde mitigerende maatregelen. Mitigatie bestaat uit het gebruik maken van afschrikmethodes, *soft start*, bellenschermen (zie ook bijlage 4) en/of geluidwerende mantels. Indien voorafgaand aan de werkzaamheden blijkt dat er andere geluidszakkere methoden beschikbaar zijn, is het wellicht niet nodig deze mitigerende maatregelen toe te passen.

4.8.2.3 Verstoringsoppervlakte

Bij het voldoen aan voornoemde norm van 164 dB re 1 $\mu\text{Pa}^2\text{s}$ is sprake van een beperkte mate van verstoring van zeezoogdieren. De verstoringsoffervlakte is naast de luidheid van de bron onder andere ook afhankelijk van de waterdiepte en de gesteldheid van de zeebodem. De door TNO berekende verstoringsoffervlakte in km^2 rond de verankeringspalen van ONE-Dyas is per etmaal 610 km^2 voor bruinvissen en 231 km^2 voor zeehonden. De verstoringsoffervlakte is het gebied waarbinnen het heigeluid de drempelwaarde voor verstoring van bruinvissen ($\text{SEL}_{\text{SS}} = 140 \text{ dB re } 1 \mu\text{Pa}^2\text{s}$) en zeehonden (Mpw-gewogen $\text{SEL}_{\text{SS}} = 145 \text{ dB re } 1 \mu\text{Pa}^2\text{s}$) overschrijdt. Hierbij verwijst de term 'Mpw-gewogen' naar het toepassen van een frequentieweging volgens het door Southall et al (2007) gedefinieerde filter voor zeehonden. Deze oppervlakten gelden per etmaal. De norm van 164 dB re 1 $\mu\text{Pa}^2\text{s}$ zal naar verwachting met 7 dB wordt overschreden. De genoemde oppervlakten van 610 km^2 en 231 km^2 behoren bij een situatie zonder mitigatie. Om aan de norm te voldoen zal gemitigeerd moeten worden zoals is beschreven in paragraaf 4.8.2.2. Na het treffen van de mitigerende maatregel zullen de genoemde oppervlakten daarom afnemen. Als vuistregel bij overdracht van geluid geldt dat als de verstoringsoffervlakte in de situatie met maatregel (ten minste) halveert, de verstoringsoffervlakte tot een kwart afneemt. De input voor de natuurtoets is dan een verstoringsoffervlakte van 153 km^2 voor bruinvissen en 58 km^2 voor zeehonden.

4.8.3 Installatie conductorpijpen

Het voornoemde memorandum TNO 2020 M10542A 'Onderwatergeluidsberekeningen voor gasboringsproject ONE-Dyas' d.d. 23 september 2020 (verder genoemd de TNO-rapportage) is ook richtinggevend voor de te verwachten geluidsemissies onderwater door het plaatsen van conductorpijpen. De conductorpijpen zijn nieuw te plaatsen of hangen samen met de *re-drill* van putten.

De TNO-rapportage betrof het platform N05-A dat ca. 20 km ten noorden van Schiermonnikoog ligt. De rekenresultaten volgend uit het TNO model Aquarius 4 worden wederom benut voor de conductorpijpen van de nieuwe platforms van Shell en Neptune Energy.

Het ONE-Dyas gasboringsproject gaat uit van 12 te plaatsen conductorpijpen met een diameter van 0,76 meter die in een tijdsbestek van (maximaal) 6 etmalen worden geplaatst. De hei-energie is constant verondersteld en bedraagt 90 kJ, hetgeen significant lager is dan bij het heien van verankeringspalen. De nieuwe K14 en L10 injectieplatforms betreffen elk 4 of 6 conductorpijpen, het bestaande L4-A injectieplatform is 1 conductorpijp gepland met een identieke diameter (0,76 meter). We nemen aan dat de conductorpijpen steeds met circa 90 kJ energie en in een tijdsbestek van maximaal 3 dagen per platform worden gerealiseerd.

We merken op dat het TNO-rekenmodel de maximaal optredende geluidniveaus berekent (*worst case*). Omdat propagatieverlies toeneemt bij toenemende windsnelheid en golfhoogte, is door TNO alleen gerekend aan de situatie zonder wind. Verder is sprake van een beperkte modelvalidatie waardoor onzekerheid bestaat in de berekende geluidverspreiding. We achten de *worst case* rekenresultaten van het ONE-Dyas project desondanks geschikt als maat voor de geluidverspreiding van het Aramis project. De berekeningen betreffen onder andere de dosismaat (SEL_{SS}) en de verstoringsoppervlakte, de rekenresultaten zijn in de navolgende paragrafen vermeld.

4.8.3.1 Ongewogen breedband single strike exposure level

Het berekende ongewogen breedbandige *single strike exposure level* (SEL_{SS}) is bij de soortgelijke conductorpijpen van ONE-Dyas 164 dB re 1 μPa^2s . Dat is gelijk aan de te hanteren norm van 164 dB re 1 μPa^2s voor het heien van turbinefundaties voor offshore windparken. Hierbij moet worden bedacht dat de berekeningen, analoog aan de verankeringspalen, zijn gebaseerd op *worst case* aannamen en de rekenmethodiek onzekerheden bevat. Gelet op de berekeningen wordt aan de genoemde norm voldaan.

4.8.3.2 Verstoringsoppervlakte

De door TNO berekende verstoringsoppervlakte in km^2 rond de conductorpijpen is per platform en per dag 94 km^2 voor bruinvissen en 54 km^2 voor zeehonden. De verstoringsoppervlakte is het gebied waarbinnen het heigeluid de drempelwaarde voor verstoring van bruinvissen ($SEL_{SS} = 140$ dB re 1 μPa^2s) en zeehonden (Mpw-gewogen $SEL_{SS} = 145$ dB re 1 μPa^2s) overschrijdt. Hierbij verwijst de term 'Mpw-gewogen' naar het toepassen van een frequentieweging volgens het door Southall et al (2007) gedefinieerde filter voor zeehonden. Deze oppervlakten gelden per etmaal en zijn input voor de in de natuurtoets opgenomen berekeningen, zoals over het aantal verstoorde bruinvissen en het effect op de bruinvispopulatie. Mitigatie is niet aan de orde, de genoemde oppervlakten van 94 en 54 km^2 behoren dan ook bij de uitgangssituatie.

4.9 Boring ten behoeve van aanlanding buisleiding (B9)

De buisleiding kruist de Maasgeul. De boormethode ligt nog niet vast maar betreft *direct piping* of *microtunneling*. Beide methoden vereisen baggeren in de Maasgeul bij het eindpunt van de boring. Het maken van een kofferdam in het water is bij beide methoden overigens niet aan de orde.

Bij de boring is slechts één geluidbron potentieel relevant, het gaat dan om het baggeren. De verwachting is dat het baggerschip een geluidrukniveau (SPL) van 151 dB re 1 μPa op 100 meter afstand veroorzaakt. De veilige afstand en de mijdingsafstand vanaf een baggerschip zijn daarmee vergelijkbaar met de afstanden volgens de tabellen 4-2 en 4-3.

5 Onderwatergeluid in de gebruiksfase

De in de inleiding vermelde onderwerpen zijn onderstaand uitgewerkt, het gaat dan om twee situaties, genoemd G1 en G2.

5.1 Varende en lossende schepen in de haven en bij de platforms (G1)

Schepen in de haven en op zee veroorzaken geluid onderwater tijdens varen, lossen en aanmeren. Vaarbewegingen met een relatief lage intensiteit op zee, zoals is aangegeven in paragraaf 1.2.3, worden niet onderzocht. Dit in tegenstelling tot een hoge vaarintensiteit in de haven in de omgeving van de terminal en langdurig verblijf van een schip in een beperkt gebied op zee met relevantie voor onderwatergeluid.

De volgende activiteiten zijn voorzien:

- 1 Het lossen van een barge met een volume (cargo tank gross volume 100%) tot 16.000 m³;
- 2 Het nestgeluid van een afgemeerde barge;
- 3 Het varen van schepen met een motorvermogen van 2 MW.

Het varen van de barge ad 3 is hierbij het luidst, het bijbehorende totaal geïnstalleerde mechanische vermogen is (1500 tot) 2000 kW. Informatie van CO2next geeft voor het vermogen van een 16k schip dat de terminal van CO2next zal aandoen bij 8 knopen 1774 kW. De genoemde 2000 kW is ook gebaseerd op schepen klasse CEM T-klasse Va 'Groot Rijnschip' volgens de publicatie 'Classificatie en kenmerken van de Europese vloot en de actieve vloot in Nederland' d.d. december 2002 door Rijkswaterstaat, Adviesdienst Verkeer en Vervoer. De overige activiteiten ad 1 en 2 zijn beduidend minder luid en gaan gepaard met mechanische vermogens van veelal ca. 1000 kW. Voor alle geplande werkzaamheden en transporten geldt dat ze zich 24 uur per etmaal en 7 dagen per week kunnen voordoen.

In de luidste situatie hanteren we als bronniveau voor de barges (middelgrote schepen) volgens Richardson et al. (1995) 171 dB re 1 µPa op 1 m. Uitgedrukt in acoustic Watt is dit 1W. De minder luide situatie betreft 0,5 acoustic Watt.

De afstanden tot het bereiken van een achtergrondgeluidniveau van 130 dB re 1 µPa en daarmee mijding door zeezoogdieren van de (werk-)locatie zijn weergegeven in tabel 5-1 en 5-2. Hierbij gaan we uit van brongeluid dat zich in de tertsbanden van 250 Hz t/m 1 kHz bevindt. We gaan uit van een sferische uitbreiding ($20\log(R/R_{ref})$) nabij de bron gevolgd door een cilindrische uitbreiding ($10\log(R/R_{ref})$) op afstanden uit de bron die groter zijn dan de waterdiepte.

Tabel 5-1. Berekening afstand in [m] tot het achtergrondgeluidniveau, luidste situatie 'varende barge'

PREDICTION OF MAXIMUM LIKELY UNDERWATER NOISE LEVELS				Estimate maximum transmission limit	
using a dual red/white spectrum source				(only spreading and water losses)	
Enter source data		S1	S2	Enter range (m)	300
Transition Frequency Hz		500	0	Water depth (m)	20
Broadband acoustic power watts		1	0	Water temp degC	10
Broadband noise at receptor		Lower Upper			
dB//mPa					
130,5 between		250	1000	Hz bands (inclusive)	

Tabel 5-2. Berekening afstand in [m] tot het achtergrondgeluidniveau, minder luide situaties 'lossende barge en nestgeluid'

PREDICTION OF MAXIMUM LIKELY UNDERWATER NOISE LEVELS				Estimate maximum transmission limit	
using a dual red/white spectrum source				(only spreading and water losses)	
Enter source data		S1	S2	Enter range (m)	150
Transition Frequency Hz		500	0	Water depth (m)	20
Broadband acoustic power watts		0,5	0	Water temp degC	10
Broadband noise at receptor		Lower		Upper	
130,5	dB//mPa between	250	1000	Hz bands (inclusive)	

De globaal berekende afstanden zijn in de luidste situatie 300 meter (tabel 5-1) en in de minder luide situaties 150 meter (tabel 5-2). Een geluiddruk niveau van 150 dB re 1 μ Pa, van belang voor mijding van de activiteit door vissen, wordt op een afstand van enkele tientallen meters uit de bron bereikt. Een toename van de intensiteit van scheepvaart veroorzaakt een toename van geluid onderwater. Dit betekent overigens niet dat de geluidniveaus onderwater bij afzonderlijke passages toenemen. Hoe de fauna reageert op de gewijzigde intensiteit is niet evident.

5.2 Risers (G2)

Een riser transporteert gassen of vloeistoffen tussen de zeebodem en faciliteiten boven het wateroppervlak. Een riser is daarmee een pijpleiding die dient voor het verticaal transporteren van materiaal.

Bij de aanvraag van vergunningen in het kader van het ROAD project voor CO₂ opslag speelde onderwatergeluid een rol. In opdracht van RHDHV is in 2011 door TNO een onderzoek uitgevoerd naar onderwatergeluid bij de aanleg en het gebruik van de hiermee samenhangende installaties. Het onderzoek betrof onder andere het aanpassen van het satelliet-productieplatform P18-A om dit geschikt te maken voor CO₂ injectie. Het onderzoek 'Bijlage 2' heeft referentie TNO-MEM-2011-00560 'CO₂ injectie P-18A: onderwatergeluid afstraling' d.d. 5 april 2011 van TNO. Het onderzoek 'Bijlage 2' betreft de volgende bronnen:

- 1 Turbulente stroming in de CO₂ riser naar P18A en;
- 2 Aardgas risers van P18A naar P-15.

De onderstaande tekst bevat de aanpak en enkele uitgangspunten van het TNO-onderzoek evenals de bijbehorende bevindingen.

Omdat de bepaling van de geluidafstraling beperkt nauwkeurig is en de input data niet definitief vastlag, wordt geluid van CO₂ injectie (injectiescenario) in het TNO-onderzoek vergeleken met geluid van aardgasproductie (productiescenario). Het injectiescenario is nog verdeeld in 4 cases die variëren in pijpleiding druk en temperatuur.

De upstream CO₂ riser en de downstream aardgasproductieriser zijn potentieel relevant, hebben een lengte van 20 meter, een buitendiameter van ca. 400 mm en een wanddikte van 20 mm. De overige risers bestaan uit meerdere concentrisch geplaatste buizen die gevuld zijn met vloeistof. Omdat de geluidisolatie van de laatstgenoemde risers zeer goed is kan onderzoek naar de geluiduitstraling buiten beschouwing worden gelaten.

Klepgeluid is niet relevant en stromings-geïnduceerd geluid wordt door de lage stroomsnelheid van het CO₂ niet verwacht. Ten slotte is afstraling van de geïsoleerde CO₂ leiding onder de zeebodem verwaarloosbaar. Daarom zijn als geluidbron van de zeeleiding uitsluitend de risers potentieel relevant.

Het afgestraalde geluidvermogen L_{wo} uitgedrukt in dB re 1 pW (1 picowatt) is:

- 2 tot 41 dB voor CO₂ injectie;
- 27 tot 75 dB voor gasproductie.

De geluidafstraling tijdens CO₂ injectie geeft in de luidste case een geluiddrukniveau van ca. 91 dB re 1 $\mu\text{Pa}^2\text{m}^2$.

Bevindingen TNO:

- Zowel voor de productie- als de injectiescenario's ligt het maximum van het afgestraalde spectrum rond 4 kHz;
- Stromingsgeluid door CO₂ injectie is voor de meeste cases minder dan bij aardgasproductie;
- Het geprognoseerde geluiddrukniveau is tijdens CO₂ injectie ca. 91 dB re 1 $\mu\text{Pa}^2\text{m}^2$. Op 100 meter afstand (en bij 25 meter waterdiepte) is dit een geluiddrukniveau ofwel SPL van ca. 56 dB re 1 μPa . Dit is een zeer laag geluidniveau dat beneden het TTS niveau (tijdelijke verhoging van de gehoordrempel) blijft.

Zeezoogdieren en vissen mijden gebieden waarin de geluiddruk niveaus hoger dan achtereenvolgens 120 á 130 dB en 150 dB re 1 μPa zijn. Het genoemde geluiddrukniveau van 56 dB re 1 μPa is significant lager. Aanvullend op de bevinding dat een zeer laag geluiddrukniveau door stromingsgeluid wordt verwacht, concluderen we dat ook geen sprake is van mijding van de CO₂-riser(-s) door vissen en zeezoogdieren.

6 Seismisch onderzoek

6.1 Inleiding

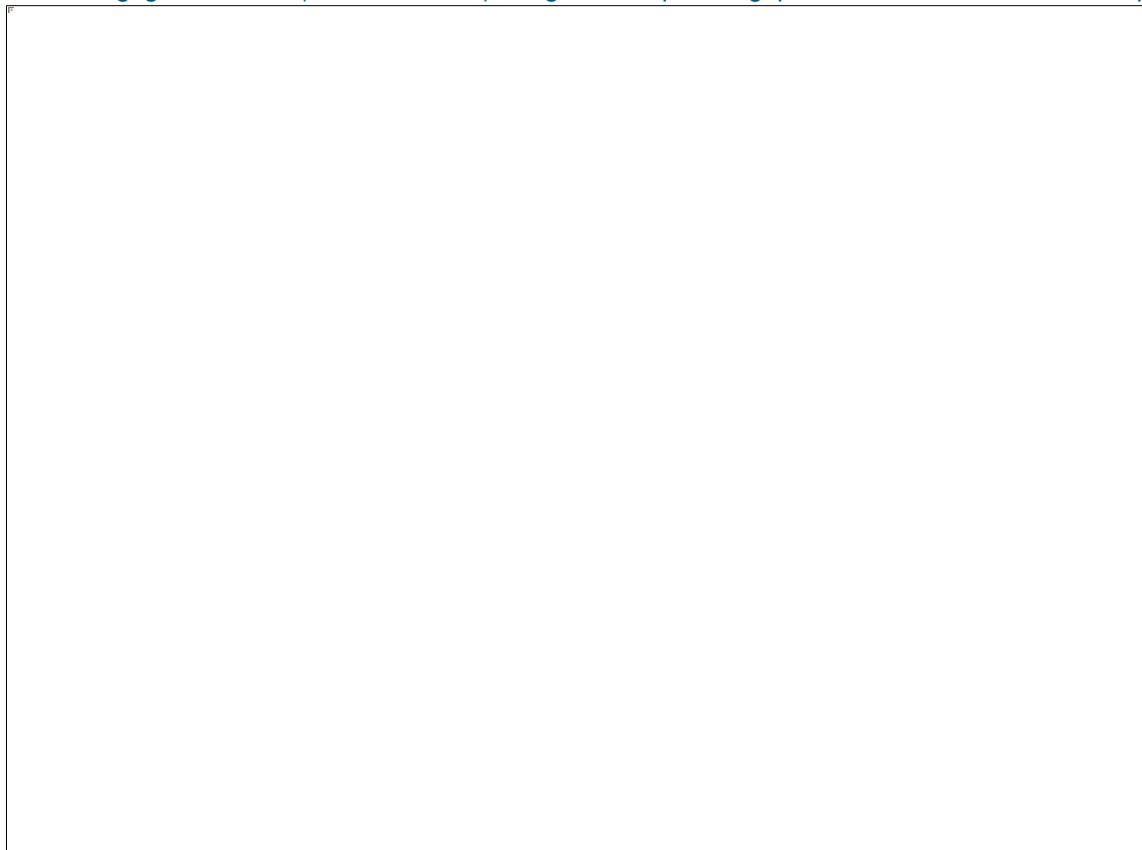
Bij onderzoek met akoestische signalen onderscheiden we drie onderdelen, namelijk het zogenoemde *shallow* seismisch onderzoek nabij platforms, 3D/4D onderzoek en onderzoek met behulp van een ROV (*Remotely Operated underwater Vehicle* oftewel een op afstand bestuurbaar onderwatervoertuig).

Shallow seismic survey en *3D/4D survey* dienen verschillende doelen. *Shallow survey* dient om de stabiliteit van de zeebodem en eventuele onregelmatigheden in de ondiepe ondergrond (tot een paar honderd meter) in kaart te brengen en levert informatie voor het ontwerp en de plaatsing van buisleidingen en platforms. 3D/4D onderzoek vindt plaats om de diepere geologische structuren en eventuele aan- of afwezigheid c.q. migratie van CO₂ tot op ca. 3 km diepte inzichtelijk te krijgen. Het gebied voor monitoring omvat de injectiefaciliteiten, het opslagcomplex (inclusief waar mogelijk de CO₂ pluim) en de omringende omgeving. 4D onderzoek bestaat uit herhaald 3D onderzoek met (zoveel mogelijk) identieke onderzoeksparameters. 3D/4D onderzoek duiden we verder aan als 3D onderzoek.

Shallow survey is relevant voor de nieuwe platforms en putten van Shell. Shell en TotalEnergies voeren (ook) 3D onderzoek uit.

Qua gebied zullen de 3D survey gebieden het grootst zijn (orde van grootte 100 vierkante kilometer). Voor de omgeving is 3D daarom het meest relevant, Aan bod komen de bevindingen van drie 3D onderzoeken bij de velden N4, N05 en blok 41 nabij Whitby U.K.

De onderzoekslocaties voor 3D seismisch onderzoek zijn in de onderstaande figuren weergegeven. Het monitoringsgebied Shell (roze rechthoek), de groene stip is de geplande locatie van het nieuwe platform.

Het monitoringsgebied TotalEnergies (paars gearceerde rechthoek), het witte vierkant is de locatie van het platform dat wordt hergebruikt.

Bij het vermoeden van een lekkage of bij een geplande inspectie wordt een onderzoek naar afwijkingen (op de zeebodem) getriggerd. Dit kan gaan om gegevensverzameling via bemonstering of neerlaatbare camera's waarbij een ROV wordt ingezet. Eventueel worden hierbij ook akoestische signalen gebruikt.

De uitvoering van seismisch onderzoek, de normering en 3D onderzoeken worden achtereenvolgens behandeld. Ten slotte volgen de bevindingen.

6.2 Uitvoering 3D seismisch onderzoek

Bij alle seismische onderzoeken wordt een bron gebruikt om geluidsgolven te genereren, aangesloten op een configuratie van ontvangers of sensoren om de gereflecteerde geluidsgolven op te nemen. De geluidsgolven worden gegenereerd door luchtbronnen met perslucht (luchtbron-arrays). Voor de gesleepte *streamer setup* worden de hydrofoons in *streamers* geplaatst die achter een bewegend onderzoeksvaartuig worden gesleept of 'gestreamd'. *Streamers* zijn vuistdikke, kilometerslange slangen met ingebouwde hydrofoons (onderwatermicrofoons) die het geluid opvangen. Deze streamers zijn doorgaans 3 tot 8 kilometer lang. Voor 3D-onderzoeken worden over het algemeen twee of drie luchtbronnen-arrays en meerdere *streamers* (6 á 8) ingezet. De *streamers* hebben een onderlinge afstand in de breedte van ongeveer 100 meter. Buiten het onderzoeksgebied bevindt zich een zone waarin het onderzoeksvaartuig kan keren en waarin de *airguns* niet actief zijn, deze zone heeft een breedte van enkele kilometers (3 tot 5 kilometer).

Een andere methode voor opvang van de gereflecteerde geluidsgolven zijn 'Ocean Bottom Node (OBN)', sensors die tijdelijk op de zeebodem liggen in lange, parallelle rijen.

6.3 Normering

Nederland Noordzeeakkoord

Op 19 juni 2021 is het "Onderhandelaarsakkoord voor de Noordzee" (Noordzeeakkoord) aangeboden aan de Tweede Kamer. Dit akkoord omvat afspraken tussen het Rijk en stakeholderpartijen over keuzes en beleid gericht op de balans in activiteiten en ecologie op de Noordzee tot en met 2030. De volgende afspraken zijn gemaakt met betrekking tot 3D seismisch onderzoek op de Noordzee (punt 5.15 van het Noordzee-akkoord):

- Bij het eerstvolgende 3D seismisch onderzoek wordt gelijktijdig een gezamenlijk onderzoeksprogramma opgezet voor het verzamelen van informatie over de minimale geluidsniveaus die nodig zijn om de benodigde informatie over de opsporing en winnen van koolwaterstoffen te verkrijgen, op kosten van de olie- en gasector.
- De bruinvissen zijn extra kwetsbaar voor verstoring tijdens het voortplantingsseizoen, ongeveer tussen 1 mei en 1 september. Partijen spreken af dat de olie-en gasector voorlopig zoveel mogelijk buiten deze voortplantingsperiode de 3D seismische onderzoeken laat uitvoeren.
- De *airguns* die weinig hoge frequenties uitzenden worden waar mogelijk gebruikt voor 3D seismisch onderzoek.

Richtlijnen NMFS & KEC

De drempelwaarden voor de verstoring van bruinvissen en zeehonden volgen uit de richtlijn van NMFS (*National Marine Fisheries Service*) of het KEC (Kader Ecologie en Cumulatie) opgesteld door Rijkswaterstaat. Het KEC dient ter bepaling van mogelijke cumulatie effecten op de populaties van te beschermen soorten gedurende de bouw en exploitatie van de windparken op de Noordzee tot 2030.

Zoals is vermeld, richt het KEC zich in eerste instantie niet op geluid vanwege seismisch onderzoek. Ten opzichte van heiwerk onderscheidt seismisch onderzoek zich door het mobiele karakter van de bron, het aantal pulsen en de luidheid van de pulsen.

Omdat zeezoogdieren niet bij alle frequenties van onderwatergeluid waaraan ze worden blootgesteld gevoelig zijn voor TTS en PTS wordt door zowel TNO als NMFS geadviseerd om een soortafhankelijke frequentieweging toe te passen, zoals het door Southall et al (2007) gedefinieerde filter voor zeehonden.

6.4 Onderzoek N4

ONE-Dyas heeft in 2022 een verkennend seismisch onderzoek laten uitvoeren in het gebied N4 in het zuidoostelijke deel van de Nederlandse Noordzee. De bijbehorende rapportage is WP1266-2_R2r0 'The propagation of underwater sound from eSource seismic airgun configurations, pre-survey verification measurements in the Dutch North Sea' d.d. 15 augustus 2022 (Draft) door Waterproof Marine Consultancy & Services BV.

Het doel van het onderzoek is het in kaart brengen van de geologische samenstelling van de ondergrond. Hierbij zijn verschillende *airgun* configuraties als geluidbron en *streamers* als ontvangers toegepast met verschillende volumes, namelijk gezamenlijke volumes van 1049, 720 en 360 *cubic inches*.

Voor het gebied N4 zijn diverse geluidnormen aan de orde. De maatgevende normen bestaan uit de geluidsdoses (of *sound exposure levels* L_E) van 140 en 145 dB voor verstoring van achtereenvolgens de bruinvis en de zeehond volgens het KEC 3.0.

Om er zeker van te zijn dat de genoemde normen niet worden overschreden, is voor N4 een rekenmodel (Brinkkemper en Snoek, 2019; 2022) vervaardigd. Uit de rekenresultaten bleek dat conventionele *airguns* te luid waren en de genoemde normen zouden overschrijden. Daarom is het verkennend onderzoek in maart 2022 uitgevoerd met zogenoemde *eSource airguns* die beduidend minder geluidenergie produceren (vooral in de hogere frequenties boven 100 Hz). Voor seismisch onderzoek zijn de frequenties boven 100 Hz niet relevant. Het verkennend seismisch onderzoek dient ter kalibratie van het voornoemde rekenmodel.

Uit de kalibratie (de metingen) bleek dat de afstanden van de geluidbron tot de geluidsdosis van 140 en 145 dB deels afweken van de rekenresultaten. De verwachting is echter dat de bij de kalibratie gevonden afstanden representatief zijn voor het gehele N4 gebied, ondanks de verschillen in bodemabsorptie en waterdiepte binnen N4.

De bevindingen zijn in de onderstaande tabel opgenomen.

Table 5.1 Distances to the $L_E=140$ dB and $L_E=145$ dB sound levels based on the measurements.

	eSource 1049 cu in	eSource 720 cu in	eSource 360 cu in
$L_E = 140$ dB	11.2 km	8.7 km	5.9 km
$L_E = 145$ dB	7.5 km	5.3 km	3.1 km

6.5 Onderzoek N05

One-Dyas heeft in het kader van de ontwikkeling van het gasveld N05-A onderwatergeluidsberekeningen laten uitvoeren, vastgelegd in TNO onderzoek 'Onderwatergeluidsberekeningen voor gasboringsproject ONE-Dyas' d.d. 28 januari 2020. Het onderzoek betrof het heien van conductorpijpen, jacketpalen en seismisch onderzoek. Het seismisch onderzoek gaat uit van 2 stuks Sercel G-gun II met een volume van elk 250 *cubic inch* en een druk van 2000 Psi. De berekende verstoringsoppervlakte in km² rond het VSP onderzoek waarbij de KEC drempelwaarden voor verstoring van bruinvissen en zeehonden wordt overschreden, is respectievelijk ten hoogste 41 en 3 km². Het heiwerk en seismisch onderzoek leiden gezamenlijk tot een extra afname van bruinvissen met 2 individuen. Door de gezamenlijke werkzaamheden ten behoeve van N05-A in combinatie met de aanleg van windparken blijft de afname van de bruinvispopulatie ruim beneden de door het Rijk gehanteerde grens. De grens is het met 95% zekerheid niet verder afnemen van de populatie dan tot 95% van de totale Nederlandse bruinvispopulatie (geschat op 51.000 dieren).

6.6 Onderzoek UK, Whitby

Egdon Resources U.K. Limited heeft een 3D seismisch onderzoek uitgevoerd te Whitby in de zuidelijk Noordzee (blok UKCS 41). Het onderzoeksgebied heeft een omvang van 438 vierkante kilometer en een waterdiepte van 30 meter olopend tot maximaal 60 meter. Voorafgaand aan het seismisch onderzoek is een geluidstudie uitgevoerd waarbij een rekenmodel voor deze specifieke locatie is opgesteld. Het rekenmodel is opgesteld om de risico's op gehoorschade en gedragsverandering op het zeeleven, met name op zoogdieren zoals bruinvissen en zeehonden in en nabij het onderzoeksgebied, vast te stellen.

De bron bestaat uit een enkele air gun reeks met een gezamenlijk volume van 2.495 *cubic inches* (*cu. in.*) Deze bron is werkzaam op een diepte 6 meter en wordt om de 5 seconden geactiveerd. Verder worden de opnamen verzorgd door 6 streamers. De snelheid van het onderzoeksschip is 4,7 knopen ofwel 8,7 kilometer per uur. De duur van het onderzoek is 23 dagen. De airgun is van het type Boltgun 1900LLXT/1500LL en bestaat uit 22 actieve delen, de werkdruk is ten slotte 2000 pounds per square inch (PSI).

Het rekenmodel betreft het Gundalf Designer software pakket (2018) en maakt gebruik van de NOAA technische richtlijn (NMFS, 2018) met weegfactoren voor zeezoogdieren volgens Finneran (2015, 2016). De rekenresultaten worden beoordeeld op:

- NMFS (2018) Tijdelijke verschuiving van de gehoordrempel 'TTS onset' voor impulsachtig geluid middels piekgeluiddruk (*Peak SPL*) en 24 uren geluidsdosis (*SEL24hr*);
- NMFS (2018) Permante verschuiving van de gehoordrempel 'PTS onset' voor impulsachtig geluid middels piekgeluiddruk (*Peak SPL*) en 24 uren geluidsdosis (*SEL24hr*);
- NMFS (2013) Gedragsverandering voor impulsachtig geluid op basis van de effectieve waarde van de geluiddruk (*RMS*) SPL van 160 dB re 1 μ Pa.

De geluidnormen voor TTS en PTS verschillen voor elke groep zeezoogdieren. De norm voor gedragsverandering van 160 dB re 1 μ Pa is echter identiek voor alle groepen zeezoogdieren. De groepen LF (*Low-frequency cetaceans*), MF (*Mid-frequency cetaceans*) en HF (*High-frequency cetaceans*) betreffen ter indicatie achtereenvolgens balein walvissen, dolfinen en bruinvissen. Zeehonden vormen de groep PW (*Phocid pinnipeds in Water*).

De afstanden tot TTS, PTS en gedragsverandering zijn opgenomen in tabel 4-9 van de rapportage ref: 425.09284.00001 versie 02 'Whitby 3D Seismic Survey, prepared for: Egdon Resources U.K. Limited' d.d. juli 2019 door SLR Consulting Limited.

Table 4-9 Zones of impact – marine mammals

Seismic survey impacts on marine mammals	Marine mammal hearing group	Zones of impact – distances from the array source to relevant threshold levels			
		Criteria - Pk SPL, dB re 1µPa	Zones of impact, m	Criteria - Weighted SEL _{24hr} , dB re 1µPa ² -S	Zones of impact, m
PTS on-set	LF	219	250	183	3,500
	MF	230	50	185	<10
	HF	202	2,000	155	200
	PW	218	300	185	200
	OW	232	40	203	<10
TTS on-set	LF	213	600	168	20,000
	MF	224	120	170	80
	HF	196	4,000	140	4,000
	PW	212	700	170	4,000
	OW	226	100	188	150
Behavioural changes	All hearing groups	160 (RMS SPL, dB re 1µPa)	12,000	N/A	N/A

De impact van seismisch onderzoek op zeezoogdieren wordt gekwalificeerd als 'laag'. In deze kwalificatie zijn de volgende factoren doorslaggevend.

- de beperkte onderzoeksduur van 23 dagen. Volgens Southall et al. (2007) is het onwaarschijnlijk dat een kortdurende verstoring van normaal gedrag de populatie beïnvloedt;
- de periode van het jaar (de maand oktober) waarin de meest zeezoogdieren met slechts een lage dichtheid in het onderzoeksgebied (blok 41) aanwezig zijn.

Om risico's te minimaliseren zijn de onderstaande maatregelen in principe mogelijk:

- de aanwezigheid van een opgeleide waarnemer aan boord van het onderzoeksschip. Deze waarnemer zal het uur voorafgaand aan het seismisch onderzoek een gebied met een straal van 500 meter vanaf het schip visueel onderzoeken. Als zeezoogdieren binnen de straal van 500 meter worden waargenomen, zal een zogenoemde softstart worden toegepast;
- Monitoring van onderwatergeluid veroorzaakt door zeezoogdieren, de interpretatie van de geluiden vereist een opgeleide operator. Dit systeem wordt ook aangeduid als PAM, Passive Acoustic Monitoring.

Ten slotte wordt geconcludeerd dat bij vissen fysieke schade op korte afstanden van de bron kan optreden. Het meest gevoelig voor PTS zijn vissen met zwemblaas, PTS treedt op tot 150 meter uit de geluidbron. TTS bij vissen met en zonder zwemblaas treedt tot globaal 1000 meter uit de geluidbron op.

6.7 Bevindingen

De bevindingen ten aanzien van onderwatergeluid vanwege seismisch onderzoek zijn als volgt.

- Door seismisch onderzoek zullen de tijdelijke en permanente verschuiving van de gehoordrempel TTS en PTS bij zeezoogdieren niet op grote schaal optreden, desondanks is het toepassen van maatregelen aan de orde. Deze maatregelen hebben als doel om alle zeezoogdieren die in de nabijheid van het schip zijn te verjagen en te voorkomen dat de bronnen op vol vermogen zijn als er nog zeezoogdieren in de omgeving van het schip worden waargenomen. De standaardmaatregelen bestaan uit de aanwezigheid van een opgeleide waarnemer (*MMO*) en de monitoring van onderwatergeluid (*PAM*).
- Gedragsverandering door mijding van het onderzoeksgebied is door 3D seismisch onderzoek te verwachten op een afstand van globaal 12 kilometer. Bij shallow seismisch onderzoek is deze afstand beduidend korter. De vuistregel leidt tot de verwachting van een halvering van de genoemde afstand. Naast dat shallow seismisch onderzoek slechts een klein gebied van veelal enkele vierkante kilometers betreft, is het onderzoek ook korter en is de geluidbron minder krachtig dan bij 3D seismisch onderzoek.
- Op grond van het Nederlands Noordzeeakkoord bestaan twee voorwaarden voor 3D seismisch onderzoek. Ten eerste dient 3D onderzoek zoveel mogelijk buiten de voortplantingsperiode van bruinvissen plaats te vinden. Dit is de periode van 1 mei tot 1 september. Ten tweede worden, indien mogelijk, de minst luide airguns ingezet. Deze bronmaatregel betreft airguns die weinig hoge frequenties veroorzaken, zoals eSource airguns.
- De inzet van een ROV ten behoeve van Aramis behoort tot de mogelijkheden. Eventueel worden door ROV's ook akoestische signalen gebruikt, naar verwachting met een verwaarloosbare impact op de omgeving. Belangrijker is dat een ROV inspectie kan leiden tot verdere metingen van de zeebodem en/of metingen naar gasdoorsijpeling met behulp van 3D seismisch onderzoek.

7 Milieueffecten tijdens onvoorziene situaties

Als de pijpleiding en/of riser het begeeft en leidt tot een sterke uitstroom van CO₂, veroorzaakt dit onderwatergeluid. Het ontwerp en onderhoud van de zeeleiding en risers is er op gericht dat het optreden van een eventuele lekkage vrijwel onmogelijk is. Mocht toch een lekkage optreden, dan zal dit tijdelijk en lokaal tot een intensieve uitstroom kunnen leiden, met aanzienlijke geluidsniveaus tot gevolg.

8 Samenvatting

De geluiduitstraling onderwater ten gevolge van Aramis veroorzaakt mogelijk effecten op het marine ecosysteem. De voorliggende studie naar onderwatergeluid is input voor de effectbepaling bij het thema natuur. In de natuurtoets komen de eventuele effecten van de in de voorliggende rapportage genoemde activiteiten aan bod, tabel 8-1 geeft een overzicht van de mijdingsafstanden voor bruinvissen en zeehonden.

Tabel 8-1. Overzicht potentieel relevante activiteiten voor onderwatergeluid met mijdingsafstand in kilometer

Activiteit	Mijdingsafstand in kilometer		
	Bruinvis	Zeehond	Opmerking
Aanlegfase			
Pijpleiding leggen	Verwaarloosbaar klein	2,3	Weging bij bruinvis toegepast. Schip 18 MW
Aansluitleidingen aanleggen	Verwaarloosbaar klein	2,3	Weging bij bruinvis toegepast. Schip 18 MW
Machineluid platform en wegboren pluggen	10	10	Deze activiteit speelt ook bij ontmanteling
Jetties heien	(20)	(3,9)	N.B. De verstoringsoppervlakte is kleiner namelijk ca. 9 km ² i.v.m. de geometrie van de haven
Heien verankeringspalen	7	4,3	Op basis van de norm van 164 dB re 1 µPa ² s op 750 meter van de heilocatie
Heien conductorpijpen	5,5	4,1	
Baggeren	Verwaarloosbaar klein	2,3	Vergelijkbaar met de mijdingsafstand van het leggen van de pijpleiding
Gebruiksfase			
Varen middelgroot schip	0,3	0,3	
Nestgeluid en lossen barge	0,15	0,15	
Seismiek			
Seismisch onderzoek 3D/4D	12	12	
Shallow seismisch onderzoek	6	6	Halve mijdingsafstand van het seismisch onderzoek 3D/4D

Tijdens de gebruiksfase van de CO₂ injectie-installaties treden onderwater geen geluidniveaus op die een relevante invloed hebben op vissen en zeezoogdieren. De bouwfase is duidelijk luider, geluidrelevant zijn dan vooral de bedrijfssituaties met de inzet van een pijplegship, (hei- en boor-) werkzaamheden aan de platforms en heiwerk ter realisatie van de aanlegsteigers in de haven.

Uit indicatieve berekeningen blijkt dat het pijplegschip en de situatie tijdens werkzaamheden aan de platforms worden gemeden door bruinvissen en zeehonden tot op afstanden van respectievelijk maximaal ca. 2 en 10 kilometer. De bruinvissen en zeehonden zullen het heiwerk eveneens mijden en er zal mogelijk ook PTS optreden. De berekende afstand voor PTS bij bruinvissen en zeehonden door heiwerk in de haven is achtereenvolgens 3 kilometer en ruim één kilometer. Bruinvissen en zeehonden zullen het heiwerk in de haven in theorie mijden tot op een afstand van meer dan 3 kilometer, hierbij moeten we vermelden dat alle berekende waarden behoren bij situaties waarin geluid zich vrij kan uitbreiden in alle richtingen. In de haven is hier zeker geen sprake van en zijn de berekende grote afstanden als minder reëel te beschouwen. In de natuurtoets hanteren we voor verstoring in de haven een reële afstand van globaal 3.300 meter.

Het heien van conductorpijpen past net binnen de bandbreedte. Gelet op de berekeningen wordt aan de norm voldaan. Verankeringspalen vergen echter een mitigerende maatregel. Mitigatie bestaat uit het gebruik maken van afschrikmethodes, *soft start*, bellenschermen (zie ook bijlage 4) en/of geluidwerende mantels. Indien voorafgaand aan de werkzaamheden blijkt dat er andere geluidsarmere methoden beschikbaar zijn, is het wellicht niet nodig deze mitigerende maatregelen toe te passen.

Seismisch onderzoek is geen onderdeel van het MER. Echter, er is bekeken in hoeverre seismisch onderzoek in het verlengde van de ontwikkeling van Aramis mogelijk is. Gedragsverandering door mijding van het onderzoeksgebied is door 3D/4D seismisch onderzoek te verwachten op een afstand van globaal 12 kilometer. Bij shallow seismisch onderzoek is deze afstand beduidend korter, naar verwachting een halvering van de genoemde afstand. Naast dat shallow seismisch onderzoek slechts een klein gebied van veelal enkele vierkante kilometers betreft, is de geluidbron ook minder krachtig dan bij 3D seismisch onderzoek. Met de benodigde mitigerende maatregelen en aanpassingen is seismisch onderzoek uitvoerbaar.

Bijlage

1. NOAA Fisheries Acoustic Thresholds

NOAA Fisheries Acoustic Thresholds

February 2023

Onset of Permanent Threshold Shift (PTS) (NMFS 2018)

Hearing Group	PTS Onset Thresholds*	
	Impulsive	Non-impulsive
Low-Frequency (LF) Cetaceans	<i>Cell 1</i> $L_{p,0-pk,flat}$: 219 dB $L_{E,p,LF,24h}$: 183 dB	<i>Cell 2</i> $L_{E,p,LF,24h}$: 199 dB
Mid-Frequency (MF) Cetaceans	<i>Cell 3</i> $L_{p,0-pk,flat}$: 230 dB $L_{E,p,MF,24h}$: 185 dB	<i>Cell 4</i> $L_{E,p,MF,24h}$: 198 dB
High-Frequency (HF) Cetaceans	<i>Cell 5</i> $L_{p,0-pk,flat}$: 202 dB $L_{E,p,HF,24h}$: 155 dB	<i>Cell 6</i> $L_{E,p,HF,24h}$: 173 dB
Phocid Pinnipeds (PW) (Underwater)	<i>Cell 7</i> $L_{p,0-pk,flat}$: 218 dB $L_{E,p,PW,24h}$: 185 dB	<i>Cell 8</i> $L_{E,p,PW,24h}$: 201 dB
Otariid Pinnipeds (OW) (Underwater)	<i>Cell 9</i> $L_{p,0-pk,flat}$: 232 dB $L_{E,p,OW,24h}$: 203 dB	<i>Cell 10 +</i> $L_{E,p,OW,24h}$: 219 dB

February 2023

Underwater Level B Harassment Acoustic Thresholds (NOAA 2005)

Source type	Threshold
Continuous	$L_{p,RMS,flat}$: 120 dB re 1 μ Pa
Non-explosive impulsive or intermittent	$L_{p,RMS,flat}$: 160 dB re 1 μ Pa

For in-air sounds, NMFS predicts that harbor seals exposed to RMS received levels ≥ 90 dB re 20 μ Pa will be behaviorally harassed, and other pinnipeds will be harassed when exposed to RMS received levels ≥ 100 dB re 20 μ Pa.

In-Air Level B Harassment Acoustic Thresholds (Southall et al. 2007; NOAA 2009)

Species/Group	Threshold*
Harbor seal	$L_{p,RMS,flat}$: 90 dB re 20 μ Pa
All other pinnipeds	$L_{p,RMS,flat}$: 100 dB re 20 μ Pa

* A cumulative sound exposure level threshold of 100 dB re 20 μ Pa (DoN 2017) has been used for Navy military readiness activities. NMFS is currently in the process of re-evaluating the Navy's threshold.

Bijlage

2. Jetties (B7a)

Schatting effectafstanden PTS door heiwerk aan de
aanlegsteigers

Jetties (B7a), schatting effectafstanden PTS door heiwerk aan de aanlegsteigers

Rekentool NMFS d.d. 2018 'Technical Guidance For Assessing the Effects of Anthropogenic Noise on Marine Mammal Hearing: Underwater Thresholds for Onset of Permanent and Temporary Threshold Shifts (Version 2.0)'

E.1-2: ALTERNATIVE METHOD TO CALCULATE PK AND SEL _{cum} (SINGLE STRIKE EQUIVALENT)	
Unweighted SEL _{cum} (at measured distance) = SEL _{ss} + 10 Log (# strikes)	219,0
SEL _{cum}	
Source Level (Single Strike SEL)	183
Number of strikes per pile	2000
Number of piles per day	2
Propagation (xLogR)	15
Distance of single strike SEL measurement (meters)*	10
*Unless otherwise specified, source levels are referenced 1 m from the source.	

Weging bij impulsachtig (hei-)geluid

WEIGHTING FUNCTION CALCULATIONS						
	Weighting Function Parameters	Low-Frequency Cetaceans	Mid-Frequency Cetaceans	High-Frequency Cetaceans	Phocid Pinnipeds	Otariid Pinnipeds
	a	1	1,6	1,8	1	2
	b	2	2	2	2	2
	f ₁	0,2	8,8	12	1,9	0,94
	f ₂	19	110	140	30	25
	C	0,13	1,2	1,36	0,75	0,64
	Adjustment (dB)†	-0,01	-19,74	-26,87	-2,08	-1,15
$W(f) = C + 10 \log_{10} \left\{ \frac{(f/f_1)^{2a}}{[1 + (f/f_1)^2]^a [1 + (f/f_2)^2]^b} \right\}$						

Rekenresultaat rekening houdend met de weegfactoren:

Hearing Group	Low-Frequency Cetaceans	Mid-Frequency Cetaceans	High-Frequency Cetaceans	Phocid Pinnipeds	Otariid Pinnipeds
SEL _{cum} Threshold	183	185	155	185	203
PTS Isopleth to threshold (meters)	2.516,4	89,5	2.997,4	1.346,7	98,0

Bijlage

3. Jetties (B7b)

Mijding bij heiwerk met heihamer aan de aanlegsteiger.
Impulsachtig geluid door 'impact pile driving'

Jetties (B7b), mijding bij heiwerk met heihamer aan de aanlegsteiger. Impulsachtig geluid door 'impact pile driving'

Bron van onderwater geluid	Mijding gerelateerd				
	Diersoort	Drempel mijding SEL1 in dB re 1 $\mu\text{Pa}^2\text{s}$	SEL1 op 10m	SEL1 op 100m**	Mijding*** op afstand in m
Heiwerk steiger	Bruinvis	140	183	163	ongewogen 19.953 (en gewogen 41)
	Zeehond*	145	183	163	3908
*drempel zeehond betreft in tegenstelling tot de bruinvis een (M-)gewogen waarde					
**site specific attenuation factor F voor ondiep water is 15 tot 30, gehanteerd is F=20					
***In de berekening van de mijdingsafstand is voor zeehonden een (M-)weging toegepast					

Bijlage

4. Geluidreducerende maatregelen bij heiwerk verankeringspalen centrale eindpunt en nieuwe platforms (B2, B8)

Geluidreducerende maatregelen bij heiwerk verankeringspalen centrale eindpunt en nieuwe platforms (B2, B8)

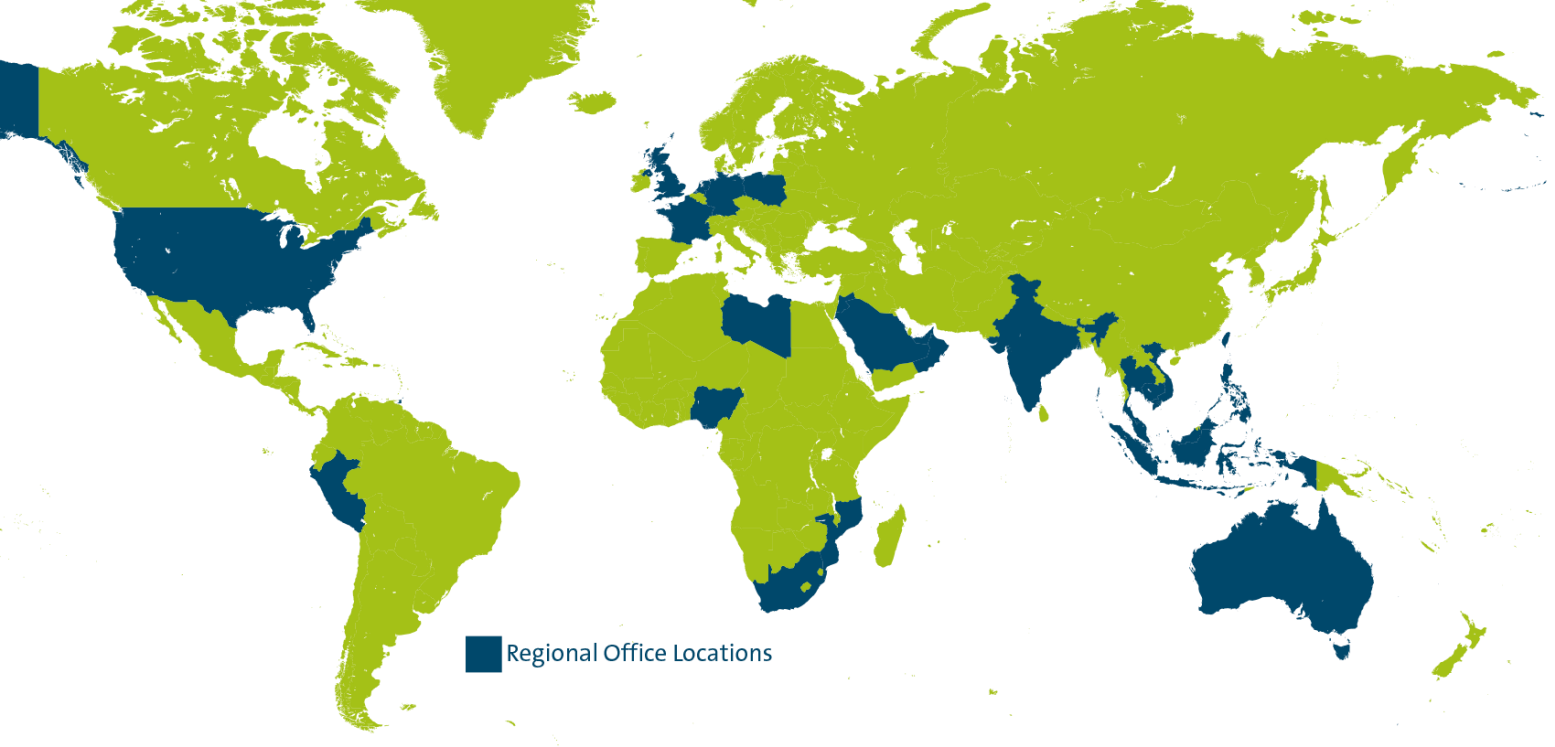
De onderstaande lijst met maatregelen is afkomstig van memorandum TNO 2020 M10542A 'Onderwatergeluidsberekeningen voor gasboringsproject ONE-Dyas' d.d. 23 september 2020.

De berekende overschrijdingen van de norm kunnen met behulp van in de markt beschikbare maatregelen gemitigeerd worden, zie bijvoorbeeld het overzicht in Tabel 7. De speciaal voor windturbinefundaties ontwikkelde maatregelen in deze tabel (NMS en HSD) zijn niet direct toepasbaar voor de platformpalen.

Tabel 7: overzicht van de bandbreedte aan geluidreducties die eerder zijn behaald met diverse maatregelen (NAS = underwater noise abatement systems; BBC = big bubble curtain; DBBC = double big bubble curtain; NMS = (IHC) noise mitigation system; HSD = hydro sound damper), uit (Verfuss et al, 2019)

NAS	Water depth	Noise reduction Δ SEL _{ss} (dB)
BBC (>0.3m ² /(min*m))	~ 40 m	7 - 11
DBBC (>0.3m ² /(min*m))	~ 40 m	8 - 13
DBBC (>0.4m ² /(min*m))	~ 40 m	12 - 18
DBBC (>0.5m ² /(min*m))	> 40 m	~ 15-16 (based on 1 pile)
NMS	Up to 40 m	13 - 16
HSD	Up to 40 m	10 - 12
NMS + optimised BBC (>0.4m ² /(min*m))	~ 40 m	17-18
NMS + optimised BBC (>0.5m ² /(min*m))	~ 40 m	18-20
HSD + optimised BBC (>0.4m ² /(min*m))	~ 30 m	15-20
HSD + optimised DBBC (0.48m ² /(min*m))	20-40 m	15-28
HSD + optimised DBBC (> 0.5m ² /(min*m))	< 45 m	18-19

N.B. Volgens het memorandum zijn de specifiek voor windturbinefundaties ontwikkelde maatregelen NMS (pipe-in-pipe system) and HSD-Nets (Hydro-Sound-Damper) niet direct geschikt voor platformpalen.

Regional Office Locations

Royal HaskoningDHV is een onafhankelijk internationaal advies- en ingenieursbureau. We combineren 140 jaar engineering- en ontwerpexpertise met consultancy, software en technology diensten. We leveren hiermee toegevoegde waarde voor klanten en hebben een positieve impact op mensen en onze leefomgeving. Dat is onze drijfveer: Enhancing Society Together. Daar hoort bij dat we onszelf en anderen voortdurend uitdagen om bij te dragen aan duurzame oplossingen voor lokale en wereldwijde vraagstukken in de gebouwde omgeving en de industrie.

In onze snel veranderende wereld wordt de agenda bepaald door onder meer klimaatverandering, de digitale transformatie, een veranderende consumentenvraag en hybride werken. Met onze geïntegreerde duurzame oplossingen willen we bijdragen aan het bredere technologische en maatschappelijke plaatje.

Gesteund door de kennis en ervaring van meer dan 6.000 collega's werken we vanuit kantoren in meer dan 20 landen. We ondersteunen klanten om de transitie te maken naar een slimme en duurzame organisatie. We koppelen onze engineering- en ontwerpexpertise aan onze software- en technologische diensten om toegevoegde waarde te leveren voor onze klanten en de lifecycle van hun assets.

We zijn oprecht, handelen integer en transparant in al onze activiteiten, ook onze bedrijfsvoering. Ons team is divers en inclusief. De veiligheid en het welzijn van mensen, in ons team en daarbuiten, staat onder alle omstandigheden voorop.

In projecten en initiatieven werken we actief samen met overheden en het bedrijfsleven, partners en stakeholders. We zien een belangrijke rol voor onszelf in innovatieve duurzame ontwikkeling en willen bijdragen aan een betere leefomgeving, nu en in de toekomst.

Ons hoofkantoor is gevestigd in Nederland en we hebben kantoren in Europa, Azië, Afrika, Australië en Amerika.

